

Etnische segregatie in Nederland:

Een gevolg van voorkeuren of beperkingen?

Henk Jan de Vries (5733650)
Masterthesis Stadsgeografie
Begeleider: prof. dr. Pieter Hooimeijer
Datum: 30 januari 2017

Universiteit Utrecht
Faculty of Geosciences

Afbeelding voorzijde: Turkse supermarkt in Apeldoorn (www.ozbaktat.nl)

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de masterthesis *Etnische segregatie in Nederland: Een gevolg van voorkeuren of beperkingen*. Deze scriptie is geschreven als een onderdeel van de masterstudie Stadsgeografie aan de Universiteit Utrecht. Etnische segregatie is naar mijn mening een actueel thema. Niet alleen ruimtelijk gezien, maar ook in een bredere zin heb ik het idee dat de contrasten tussen de bevolkingsgroepen in Nederland in toenemende mate benadrukt worden.

Er zijn een paar mensen die bij hebben gedragen aan de voltooiing van deze thesis. Allereerst wil ik Pieter Hooimeijer bedanken voor de constructieve begeleiding. Op momenten dat ik vastliep kon ik altijd bij hem terecht en hij is mij gedurende het gehele proces van het schrijven van de scriptie blijven uitdagen. Daarnaast wil ik uit mijn privéomgeving mijn familie en vrienden bedanken voor het blijven motiveren de afgelopen periode.

Ik wens u veel plezier bij het lezen van deze thesis,

Henk Jan de Vries

Utrecht, 30 januari 2017

Samenvatting

In het rapport Ontwikkelingen van ruimtelijke verschillen in Nederland (Leidelmeijer, 2015) wordt duidelijk dat segregatie in Nederland zich in sterke mate afspeelt langs de lijn van etniciteit. In deze thesis wordt onderzocht hoe de ruimtelijke segregatie van etnische minderheden tot stand komt. De focus van het onderzoek ligt namelijk op de vraag in hoeverre de verhuiscwensen van de etnische minderheden in Nederland gerealiseerd worden, en in hoeverre dit afwijkt van de realisatie van verhuiscwensen van de autochtone Nederlanders.

Een antwoord op deze vraag wordt gegeven door een kwantitatieve analyse op basis van het WoON 2006 en het WoON 2009. De focus van het onderzoek ligt op de vier grote groepen etnische minderheden in Nederland: De Marokkaanse Nederlanders, de Turkse Nederlanders, de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders en de Surinaamse Nederlanders. Daarnaast richt het onderzoek zich in het bijzonder op de 31 grote gemeenten in Nederland.

In de literatuur zijn verschillende benaderingen die etnische concentraties in buurten proberen te verklaren. Zo gaan de etnische-enclave-benadering, de culturele-voorkeur-benadering en de ruimtelijke-assimilatie-benadering uit van verhuisgedrag op basis van voorkeuren. De etnische-stratificatie-benadering ziet etnische concentraties daarentegen juist als het gevolg van beperkingen voor etnische minderheden op de woningmarkt. Het onderzoek heeft zich als eerste gericht op de persoonlijke kenmerken en kenmerken van de woning/woonomgeving. Hieruit blijkt dat de etnische minderheden qua eigenschappen erg verschillen van de autochtone Nederlanders, zowel wat betreft de persoonlijke kenmerken als de kenmerken van de woning/woonomgeving. De etnische minderheden zijn over het algemeen jonger, lager opgeleid en hebben een lager inkomen. Daarnaast wonen ze ook vaak in minder goede woningen.

Uit het onderzoek blijkt dat er verschillen zitten in de mate van verhuisneigingen van etnische minderheden ten opzichte van de autochtone Nederlanders. Etnische minderheden hebben vaker de neiging om te verhuizen, dit kan het gevolg zijn van ontevredenheid met de huidige situatie. Deze grotere neiging van etnische minderheden om te verhuizen wordt echter niet verklaard door hun afkomst, maar door het feit dat ze jonger zijn en dat ze vaker in een minder goede woning/woonomgeving wonen.

Naast de verhuisneigingen zijn ook de verhuiskansen naar de gewenste woning onderzocht. Het blijkt dat deze verhuiskansen niet gelijk zijn voor alle bevolkingsgroepen. Alle groepen etnische minderheden hebben minder kans om te verhuizen in vergelijking met de autochtone Nederlanders. Voornamelijk de kansen van Turkse en Marokkaanse Nederlanders zijn in verhouding bijzonder slecht.

De mate waarin verhuiscwensen worden gerealiseerd is dus niet voor alle bevolkingsgroepen in Nederland gelijk. Etnische concentraties kunnen dus verklaard worden uit beperkingen voor de etnische minderheden op de woningmarkt, dit komt overeen met de etnische-stratificatie-benadering.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Doelstelling en hoofdvraag	8
1.3 Relevantie	9
<i>1.3.1. Maatschappelijke relevantie</i>	9
<i>1.3.2. Wetenschappelijke relevantie</i>	9
1.4 Leeswijzer	10
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	11
2.1 Segregatie	11
2.2 Segregatie in Nederland	11
2.3 Residentiële mobiliteit	13
2.4 Verklaringen voor segregatie	13
<i>2.4.1. Etnische-enclave-model</i>	13
<i>2.4.2. Ruimtelijke-assimilatie-model</i>	15
<i>2.4.3. Culturele-voorkeur-model</i>	15
<i>2.4.4. Etnische-stratificatie-benadering</i>	16
2.4.5 Tussenconclusie	17
2.5 Micro-Macro	18
2.6 Verhuigeneigdheid en voorkeuren van etnische minderheden	19
2.7 Verhuiskansen van etnische minderheden	20
2.8 Conclusie en conceptueel model	21
Hoofdstuk 3: Databeschrijving	22
3.1 Kwantitatieve data	22
3.2 Databron	22
Hoofdstuk 4: Operationalisering	23
4.1 Filter variabelen	23

4.2 Afhankelijke variabelen	24
4.3 Onafhankelijke variabelen	25
4.4 Controle variabelen	25
4.5 Overzicht van variabelen in het model	26
Hoofdstuk 5: Beschrijvende analyse	27
5.1 Persoonlijke kenmerken	27
<i>5.1.1. Etniciteit</i>	27
<i>5.1.2. Opleidingsniveau</i>	27
<i>5.1.3. Bruto inkomen</i>	28
<i>5.1.4. Leeftijd</i>	28
<i>5.1.5. Samenstelling van de huishoudens</i>	29
<i>5.1.6. Tussenconclusie</i>	29
5.2 Kenmerken van de woonomgeving	30
<i>5.2.1. Huidig woonmilieu en verhuizingen van- en naar de verschillende woonmilieus</i>	30
<i>5.2.2. Postcode huidige en vorige woning</i>	32
<i>5.2.3. Aandeel etnische minderheden in de buurt</i>	32
<i>5.2.4. Tussenconclusie</i>	34
5.3. Kenmerken van de woning	35
<i>5.3.1. Type woning</i>	35
<i>5.3.2. Hoeveelheid kamers in de woning</i>	36
<i>5.3.3. Woonoppervlakte woning</i>	38
<i>5.3.4. Woningeigendom</i>	38
<i>5.3.5. Tussenconclusie</i>	40
5.4 Conclusie	41
Hoofdstuk 6: Methode	42
6.1 Logistische regressie	42
6.2 Vooronderstellingen	42

Hoofdstuk 7: Resultaten logistische regressie	43
7.1 Verhuisgeneigdheid	43
7.2 Verhuiskans	47
7.3 Conclusie	50
Hoofdstuk 8: Conclusie	51
Hoofdstuk 9: Discussie en aanbevelingen	54
9.1 Koppeling data en literatuur	54
9.2 Tekortkomingen data	54
9.3 Aanbevelingen vervolgonderzoek	55
Hoofdstuk 10: Literatuurlijst	56
Bijlage I	62
Bijlage II	62

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

In november 2015 is het rapport Ontwikkelingen van ruimtelijke verschillen in Nederland (Leidelmeijer et al., 2015) gepresenteerd. In dit onderzoek is getracht aan de hand van verschillende indicatoren een beeld te schetsen van de ruimtelijke verschillen in Nederland. Een belangrijke conclusie uit het rapport is dat er voor bijna alle indicatoren die zijn gebruikt geen aanwijzingen zijn voor 'echte' segregatie. De verschillen tussen gebieden in Nederland zijn daarvoor te klein. Echter, één van de indicatoren waar dit niet voor geldt is etniciteit. In het rapport wordt gesteld dat segregatie in Nederland zich in sterke mate afspeelt langs de lijn van etniciteit. De aandelen van specifieke herkomstgroepen nemen wel toe, maar de afname van de segregatie is beperkt en neemt in een beperkt aantal steden, zoals Amsterdam en Utrecht, zelfs toe (Leidelmeijer et al., 2015). Dit staat in contrast met het beleid van de overheid. In Nederland is het beleid van de overheid namelijk gericht op het tegengaan van segregatie en de ruimtelijke concentratie van huishoudens met lage inkomens en etnische minderheden (Kleinmans, 2004; Musterd et al., 2003; Veldboer et al., 2002).

Er zijn twee stromingen in de theorie die ruimtelijke concentraties van bevolkingsgroepen trachten te verklaren. De éne benadrukt het extra gebrek aan keuzeruimte onder etnische minderheden (etnische-stratificatie- benadering), de andere de voordelen van het wonen in concentratiegebieden door etnische minderheden (etnische-enclave-benadering) of de voorkeuren van minderheden bij elkaar te wonen (culturele-preferentie-benadering en de ruimtelijke-assimilatie-benadering).

Met statistische data uit het WoON-onderzoek wordt onderzocht of de segregatie in Nederland een gevolg is van afwijkende preferenties van de groepen niet-westerse etnische minderheden of dat de segregatie een gevolg is van afwijkende verhuiskansen.

In dit onderzoek ligt de focus op de vier grootste groepen niet-westerse etnische minderheden: Turkse Nederlanders (397000), Surinaamse Nederlanders (349000), Marokkaanse Nederlanders (381000) en de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders (149000). Deze groepen hebben een aandeel van 7,6% in de totale bevolking van Nederland (CBS, 2015).

1.2 Doelstelling en hoofdvraag

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

"In hoeverre worden de verhuishwensen van de vier grootste groepen niet-westerse minderheden in Nederland gerealiseerd en in hoeverre wijkt dit af van de realisatie van de verhuishwensen van autochtonen en hoe kan een verschil worden verklaard?"

Het onderzoek heeft als doel inzicht te bieden welke van deze verklaringen beter passen bij de empirische werkelijkheid. Daarvoor worden de verhuishwensen en buurtvoorkeuren van etnische minderheden vergeleken met die van autochtone huishoudens. Vervolgens wordt gekeken in hoeverre groepen van elkaar verschillen in de mate waarin zij verhuigeneigd zijn

en de mate waarin ze hun verhuishwensen kunnen realiseren. Van preferenties is sprake als etnische minderheden minder willen verhuizen uit gesegregerde wijken. Van etnisch-ruimtelijke ongelijkheid is sprake als zij lagere verhuiskansen hebben (uiteraard na controle voor individuele kenmerken –zoals inkomen, huishoudensamenstelling etc. die de keuzeruimte op de woningmarkt bepalen).

1.3 Relevantie

1.3.1. Maatschappelijke relevantie

Segregatie wordt door beleidsmakers als iets negatiefs gezien. Dit heeft als gevolg dat het stedelijke beleid in Nederland is gericht op het tegengaan van segregatie en de ruimtelijke concentratie van huishoudens met lage inkomens en etnische minderheden (Kleinmans, 2004; Musterd et al., 2003; Veldboer et al., 2002).

Dit beleid kan alleen effectief zijn als duidelijk is hoe het proces van segregatie zich ontwikkelt. In voorgaande onderzoeken is namelijk naar voren gekomen dat selectieve residentiële mobiliteitspatronen er voor zorgen dat er sociaaleconomisch gepolariseerde buurten ontstaan (Hedman et al., 2011; Sharkey, 2012). Ook de interactie tussen allochtonen en autochtonen wordt beïnvloed door de mate waarin een wijk gemengd is (Dagevos, 2009). De mate van interetnische interactie kan weer invloed hebben op zowel de wederzijdse beeldvorming als de beheersing van de Nederlandse taal (Vervoort, 2011). Het tegengaan van etnische segregatie lijkt dus bij te kunnen dragen aan de integratie en daarmee ook aan het verminderen van sociaal-culturele ongelijkheid in Nederland. Voor het verklaren van segregatie is het daarom essentieel om inzicht te krijgen in de reden waarom verschillende groepen etnische minderheden in een concentratie buurt gaan of blijven wonen.

1.3.2. Wetenschappelijke relevantie

Naast een bijdrage aan de maatschappij levert dit onderzoek ook een bijdrage aan de wetenschappelijke literatuur. De sociale geografie onderscheidt zich van andere wetenschappelijke onderzoeksvelden doordat er wordt gekeken naar de sociaal ruimtelijke context en wat voor effect dit heeft op individueel gedrag. In dit onderzoek houdt dat in dat de verhuisbewegingen een gevolg zijn van voorkeuren of beperkingen. De kennis over segregatie, verhuishwensen en verhuiskansen wordt dus uitgebreid.

Door de wijze van onderzoek ontstaat een landsdekkend beeld over ruimtelijke ongelijkheid in stedelijke gebieden in Nederland. Veel voorgaande onderzoeken richten zich op specifieke aspecten zoals specifieke steden. Door landsdekkend onderzoek uit te voeren worden inzichten verschaft over segregatie en ruimtelijke ongelijkheid in heel Nederland.

Een ander voordeel van dit onderzoek is dat er gewerkt wordt met data uit verschillende jaren. Ondanks dat dit slechts een korte periode betreft, draagt dit type data toch bij aan de representativiteit van het onderzoek.

Daarnaast is onderzoek naar segregatie en residentiële mobiliteit van niet-westerse minderheden belangrijk, omdat de ruimtelijke mobiliteit van etnische minderheden volgens Bolt en Van Kempen (2010) kan worden gezien als een sleutel indicator voor opname van etnische groepen in de samenleving.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt op basis van de literatuur verder ingegaan op segregatie en verhuiscansen- en kansen. Allereerst wordt een definitie van het begrip gegeven, als tweede wordt segregatie in Nederland besproken en als derde wordt er aandacht besteed aan de verschillende benaderingen die etnische concentraties trachten te verklaren. Naar aanleiding van dit theoretische kader wordt het conceptueel model vastgesteld.

Hoofdstuk 3 beschrijft het type data en gaat dieper in op de bron van deze data.

In hoofdstuk 4 wordt de operationalisatie van de statistische analyse besproken en worden de keuzes voor enkele variabelen toegelicht.

Daarna wordt op basis van de data in hoofdstuk 5 een beschrijvende analyse uitgevoerd, waarbij de nadruk ligt op de wensen en huidige kenmerken van de woning en de woonomgeving.

Hoofdstuk 6 gaat daarna dieper in op de keuze voor een logistische regressie en de vooronderstellingen waaraan de data moet voldoen voor er een regressie uitgevoerd kan worden.

In hoofdstuk 7 worden de resultaten van deze regressie besproken.

Ten slotte bevat hoofdstuk 8 de conclusie en wordt in hoofdstuk 9 ingegaan op de tekortkomingen van de data en aanbevelingen voor verder onderzoek.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Segregatie

Johnston et al. (1986) definieert ruimtelijke segregatie als de residentiële scheiding van groepen in een bredere populatie. Daartegenover staat de definitie van het Planbureau voor de Leefomgeving door Van Dam et al. (2010), die segregatie als volgt beschouwt: De mate van groepering van een bepaalde bevolkingscategorie over het stedelijk gebied. In dit onderzoek worden deze definities gecombineerd en, omdat de focus in dit onderzoek ligt op de etnische minderheden, aangevuld. Onder segregatie wordt in dit onderzoek het volgende verstaan:

De mate van residentiële groepering van etnische minderheden in een stedelijk gebied.

Segregatie hangt sterk samen met ruimtelijke concentratie. Wanneer een bepaalde bevolkingscategorie namelijk sterk is oververtegenwoordigd in specifieke delen (buurten/wijken) van de stad of het stedelijk gebied spreken we over segregatie. De mate van segregatie is volgens Ponds et al. (2015) afhankelijk van het schaalniveau (woonblokken, buurten of wijken), het referentiegebied (steden, stadsgewesten) en de dimensie (opleiding, etniciteit) waarnaar wordt gekeken.

Zoals duidelijk wordt uit de definitie van segregatie die wordt gehanteerd door Van Dam et al. (2010) wordt het begrip segregatie meestal gebruikt op het schaalniveau van de stad of het stedelijk gebied. De mate van segregatie is groot of klein. Dit houdt in dat in sommige buurten of wijken zich een concentratie van een bepaalde bevolkingscategorie bevindt, terwijl andere wijken of buurten deze concentratie niet hebben. Volgens Van Dam et al. (2010) komen niet-gesegregeerde steden niet voor. Er is altijd wel sprake van een oververtegenwoordiging van een specifieke groep in de stad, ongeacht op welk ruimtelijk schaalniveau dat wordt bekeken.

2.2 Segregatie in Nederland

Van Dam et al. (2010) onderschrijven de conclusie van het rapport Ontwikkelingen van ruimtelijke verschillen in Nederland. Etnische concentratie en segregatie komen ook in Nederland voor. Volgens Kullberg et al. (2009) concentreren niet-westerse minderheden in Nederland zich voornamelijk in de grotere steden en daarbinnen weer in specifieke wijken en buurten.

Nederlandse steden zijn volgens Van Dam et al. (2010) minstens zo gesegregeerd als andere steden in Europa. In bijvoorbeeld Duitsland, Spanje, Portugal en Zweden is de etnische segregatie kleiner dan in Nederlandse steden (Musterd & Van Kempen 2009). Ook in steden als Oslo, Parijs en Wenen is de etnische segregatie kleiner dan in Nederland (Bolt et al. 2006). Segregatie in een land als Engeland is daarentegen wel beduidend hoger dan in Nederland. Op een bredere internationale schaal gezien lijkt Nederland op het gebied van segregatie een 'middenpositie' in te nemen (Ponds et al., 2015). Het is belangrijk hierbij te vermelden dat het niet altijd over dezelfde bevolkingsgroepen gaat.

In het onderzoek van Bolt et al. (2007) is de segregatie in Nederland onderzocht. In Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht, de vier grootste steden van Nederland, is de segregatie van Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders bijvoorbeeld substantieel lager dan die van Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Dit is te zien in figuur 1. In dit onderzoek wordt de segregatie van verschillende groepen etnische minderheden in de vier grote steden in Nederland gemeten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de segregatie-index. Deze index loopt van 0 tot 100. 0 staat voor een evenredige spreiding over de stad en 100 staat voor complete segregatie. De waarde van de segregatie-index kan als volgt worden geïnterpreteerd: het percentage van een groep dat zou moeten verhuizen om een verdeling over de stad te krijgen, evenredig aan de verdeling van de overige bevolking (Tesser et al., 1995).

De hoogte van de segregatie-index is afhankelijk van de manier waarop de grenzen van wijken zijn gedefinieerd. Segregatie is per definitie hoger op een lager schaalniveau dan op een hoger schaalniveau. Het is dus belangrijk om hier bij het vergelijken van segregatie tussen steden rekening mee te houden.

	<i>Turks</i>	<i>Moroccans</i>	<i>Surinamese</i>	<i>Antilleans</i>	<i>Non-Western minorities</i>
<i>Amsterdam</i>					
1980	37.3	38.6	27.8	26.2	
1986	38.8	36.9	33.7	33.0	
1995	40.7	39.1	34.8	34.9	
2000	41.2	39.5	33.3	37.1	34.9
2004	42.4	40.0	32.9	33.3	36.3
<i>Rotterdam</i>					
1995	51.7	46.8	28.6	28.5	
2000	47.8	42.6	24.1	30.2	40.8
2004	44.1	39.7	21.1	29.7	38.5
<i>The Hague</i>					
1980	66.4	64.7			
1986	65.1	57.3	46.4	26.9	
1995	54.6	49.9	40.2	25.5	
2000	51.3	48.6	37.0	27.3	45.7
2004	51.1	48.3	33.5	28.1	46.1
<i>Utrecht</i>					
1995	43.2	42.2	24.0	22.5	
2000	38.8	39.4	20.3	16.7	34.8
2004	42.3	43.6	22.4	16.4	37.4
<i>Municipalities >100 000 inhabitants</i>					
2003	39	38	23	24	
<i>Municipalities 50 000–100 000 inhabitants</i>					
2003	35	36	20	23	

Figuur 1: Segregatie-index van groepen niet-westerse minderheden in de vier grote steden (Bestuursinformatie Gemeente Utrecht; Bolt en van Kempen (2000); COS Rotterdam; Gemeente Den Haag; van der Laan Bouma-Doff, 2005; O+S Amsterdam; SCP/WODC/CBS, 2005)

Een nadeel van de segregatie-index is dus dat deze geen rekening houdt met de omvang van de groep, waardoor de segregatie (rekenkundig) heel hoog kan zijn terwijl het wellicht maar over een enkele mensen in een stad gaat.

In Nederland wordt door de beleidsbepalers sterk is ingezet op 'gemengde' buurten, omdat een concentratie van niet-westerse etnische minderheden vaak wordt geassocieerd met problemen.

2.3 Residentiële mobiliteit

Segregatie is niet los te zien van residentiële mobiliteit. Toch wordt verrassend genoeg in het meeste onderzoek op het gebied van segregatie deze residentiële mobiliteit genegeerd. Volgens Mulder en Hooimeijer (1999) kan er onderscheid gemaakt worden tussen twee verschillende residentiële verplaatsingen. Wanneer er een residentiële verplaatsing plaatsvindt over een grote afstand wordt dit beschouwd als migratie. Wanneer de residentiële verplaatsing slechts een kleine afstand betreft, wordt dit beschouwd als residentiële mobiliteit. Een residentiële verplaatsing binnen Nederland wordt in dit onderzoek gezien als residentiële mobiliteit.

Mulder en Hooimeijer (1999) stellen ook dat residentiële mobiliteit de levensloop van individuen verbindt met kansen en beperkingen op de woningmarkt. Dit bijvoorbeeld kansen en beperkingen op het mesoniveau binnen de buurt of wijk, wanneer bijvoorbeeld acties van hypotheekverstrekkers, werkgevers en lokale instituties de vraag en aanbod in verschillende types huisvesting op bepaalde locaties beïnvloeden (Van Ham, 2012).

Daarnaast verbindt residentiële mobiliteit ook individuele levens met bredere macroprocessen zoals nationale maatregelen op het gebied van huisvesting, technologische veranderingen en lange termijn culturele verschuivingen. Een voorbeeld hiervan zijn de processen die verbonden zijn met de Tweede Demografische Transitie (Lesthaeghe, 2010). Op een geaggregeerd niveau kan deze individuele residentiële mobiliteit leiden tot etnische segregatie. Er kan dus gesteld worden dat individuele residentiële mobiliteit het mechanisme is achter etnische segregatie. Hanson (2005) verklaard dat het belangrijk is om na te denken over de vraag of (residentiële) (in-)mobiliteit een actief proces is dat voortkomt uit een voorkeur of een reactie is op beperkingen. In de volgende paragraaf wordt de vraag of de residentiële verplaatsingen het gevolg zijn van voorkeuren of etnische-ruimtelijke ongelijkheid.

2.4 Verklaringen voor segregatie

In de literatuur zijn verschillende benaderingen die proberen segregatie te verklaren. Ook de uitgangspunten van de verklaringen verschillen; er is een verklaring die ingaat op gedrag als gevolg van voorkeuren en een benadering die ingaat op gedrag als gevolg van belemmeringen. In dit onderzoek worden de volgende verklaringen besproken:

- Etnisch-enclave-model
- Ruimtelijke-assimilatie-model
- Culturele-voorkeur-benadering
- Etnisch-stratificatie-model

2.4.1. Etnische-enclave-model

Het feit dat etnische concentratie gezien wordt als een voordeel is volgens het etnische enclave-model ook de reden waarom inwoners in deze enclaves blijven wonen, zelfs al hebben ze de financiële middelen om te verhuizen. Andere leden van de groep etnische minderheden van buiten de buurt verhuizen mogelijk zelfs vrijwillig naar deze enclaves

(Massey en Denton, 1985; Van Huis en Nicolaas, 2000). Volgens het etnische enclave-model geven etnische minderheden de voorkeur aan het wonen in een gebied waar zich een concentratie van etnische minderheden bevindt ondanks de lagere kwaliteit van de woningen.

Er zijn verschillende verklaringen voor deze voorkeur. Als eerste kan een gebied met een ruimtelijke concentratie van een bepaalde bevolkingsgroep een voedingsbodem zijn voor sociale contacten. De ontwikkeling, het bestaan van en het onderhouden van sociale contacten worden mogelijk gemaakt door de fysieke nabijheid van gelijkgestemde mensen. Sociale contacten kunnen leiden tot het ontstaan en onderhouden van een cultuur die niet is gebaseerd op de normen en waarden van de meerderheid in de maatschappij, maar op die van een specifieke groep. De inspanning om een minderheidscultuur in stand te houden omvat meer dan het uitdragen van een bepaalde houding of gedrag. Het is ook een manifestatie in de aanwezigheid van winkels, verenigingen en religieuze instituten (Peach et al., 1981).

Ten tweede zijn ook de sociale netwerken die voortkomen uit de sociale contacten belangrijk. Sociale netwerken spelen een cruciale rol in gesegregeerde buurten. Mensen zijn door deze netwerken in staat om ondersteuning te ontvangen en te geven (zie ook Portes en Sensenbrenner, 1993). Volgens Healy (1997) zijn het vooral de mensen met de minste middelen die het meest profiteren van de sociale netwerken. Deze mensen hebben ook geen alternatief. Niet iedereen binnen de groep zal deze dichte relaties waarderen. Dit geldt voornamelijk voor de nakomelingen van immigranten (Prinssen en Kropman, 1986) en individuen die geïrriteerd zijn door de sociale controle die wordt uitgevoerd door hun landgenoten (Bocker, 1994).

Ten derde kan ook het zoeken van een baan positief beïnvloed worden door een concentratie van een bevolkingsgroep. Bayer et al. (2005) laten zien dat interacties tussen burens sterk de locatie van arbeidsplekken voor burens beïnvloeden en dat deze interacties een sterkere invloed hebben wanneer de burens een vergelijkbaar opleidingsniveau hebben, beide partijen kinderen hebben en even oud zijn.

Ze concluderen dan ook dat sociale interacties in de buurt een belangrijke rol spelen in het proces van hoe stedelijke arbeidsmarkten werken (Bayer et al., 2005).

Volgens Cheshire (2012) zijn de positieve effecten van het wonen in een etnische enclave belangrijker voor laaggeschoolde mensen dan voor hooggeschoolde mensen. Werklozen die werk zoeken zijn over het algemeen lager geschoold dan mensen met een baan die werk zoeken, maar deze werklozen maken meer gebruik van vrienden en burens. Coniglio (2004) gaat in zijn studie in op de het effect van segregatie op de kansen op de arbeidsmarkt voor etnische minderheden. Hij concludeert dat voor mensen die de lokaal dominante taal niet goed spreken het leven in een etnische gesegregeerde buurt niet alleen zorgt voor consumptievoordelen in de vorm van toegang tot bekende goederen en diensten, maar het levert ook een hogere productiviteit en een hoger inkomen op (Coniglio, 2004). De netwerken bieden dus een unieke kans aan inwoners van een etnische enclave op

economische gebied, een kans die in een niet-geconcentreerde buurt zich wellicht niet of minder snel zou voordoen.

2.4.2. Ruimtelijke-assimilatie-model

Een verklaring die gedeeltelijk aansluit op het etnische enclave model is het ruimtelijke-assimilatie-model. Deze benadering gaat ook uit van het feit dat etnische minderheden in eerste instantie een voorkeur hebben voor het wonen in een buurt waar de eigen etnische groep woont. Een groot verschil met de vorige benaderingen is echter dat de ruimtelijke assimilatie benadering uit gaat van de veronderstelling dat wanneer immigranten zich naar verloop van tijd integreren in de samenleving van het ontvangende land, de behoefte om in de nabijheid van de eigen groep te wonen afneemt.

Volgens het ruimtelijke assimilatiemodel hebben ook migranten de voorkeur voor een buurt met een hogere economische status. Dit impliceert indirect ook een voorkeur voor een buurt waar de meerderheidsgroep woont. Geografisch gezien betekent ruimtelijke assimilatie dat er een proces van decentralisatie plaatsvindt. Volgens Burgess (1925) worden (in de Amerikaanse context) enclaves in de binnenstad omgeruild voor meer gemixte buurten aan de rand van de stad. Er is dus sprake van suburbanisatie.

Wanneer immigranten de sociale ladder beklimmen gedurende de tijd zullen ze ook meer in staat zijn om hun sociaaleconomische bronnen in te zetten om in de nabijheid van autochtone Nederlanders en andere gewilde locaties te komen (Bolt en Van Kempen, 2010). Dit houdt dus in dat de segregatie afneemt wanneer immigranten langer in een land wonen (Lieberson, 1961). Deze conclusie van Lieberson (1961) wordt in de latere literatuur bevestigd. Ook Alba en Logan (1991;1993), Burgers en Van der Lugt (2006), Massey en Mullan (1984) en Van der Zwaard (2005) concluderen dat verschillen tussen de verschillende etnische groepen gezien kan worden als tijdelijk. Deze tijdelijkheid wordt veroorzaakt door twee factoren; de opwaartse sociale mobiliteit en de beschikbare financiële middelen.

Volgens Charles (2003), Alba en Logan (1993) en Massey (1985) kan de verspreiding van etnische groepen verklaard worden door twee factoren: acculturatie en sociaaleconomische mobiliteit. Onder acculturatie wordt het geleidelijk overnemen van de taal en de normen en waarden van het ontvangende land verstaan (Gordon, 1964).

De bovenstaande zienswijze wordt bevestigd in het artikel van Schaake et al. (2010) waarin wordt gesteld dat etnische minderheden blanken zullen volgen in hun verhuizingen wanneer ze "accultureren" en stijgen op de sociaaleconomische ladder. Dit heeft als gevolg dat er uiteindelijk zowel "white flight" als "black flight" zal zijn (Gross en Massey, 1991; Massey, 1985; Massey en Denton, 1985).

Het ruimtelijke assimilatie model gaat evenals de twee eerdergenoemde benaderingen, het culturele voorkeur model en het etnische enclave model, uit van residentiële bewegingen als gevolg van voorkeuren van de etnische minderheden. Het verschil met de andere benaderingen is wel dat het ruimtelijk assimilatie model uit gaat van een verandering van deze voorkeuren richting een niet-geconcentreerde buurt.

2.4.3. Culturele voorkeur-benadering

De eerste verklaring voor segregatie wordt gegeven door de culturele voorkeur-benadering. Deze benadering gaat ervan uit dat de voorkeur voor het wonen in een buurt waar ook de

eigen etnische groep woont, consistent blijft. Ook als de sociaaleconomische en culturele verschillen met de bevolking van het gastland afnemen. Deze benadering ziet de culturele voorkeuren van de etnische minderheden als het mechanisme achter de concentraties. De culturele voorkeur-benadering stelt dat etnische minderheden de neiging hebben om te clusteren, vooral in arme urbane gebieden, meteen na aankomst in het land van bestemming. Zhou en Logan (1991) wijzen op het feit dat deze etnische concentratie in het begin min of meer onvermijdelijk is, maar later steeds meer wordt gezien als een voordeel door zowel de inwoners van de geconcentreerde gebieden als de nieuw arriverende migranten door de voorzieningen en organisaties die ontstaan door deze etnische concentratie.

Een kritische noot bij de culturele voorkeur-benadering is de nadruk op de vraagzijde van de woningmarkt, terwijl de aanbodzijde onderbelicht blijft.

Het culturele voorkeur model onderscheidt zich dus van het etnische enclave model. Beide modellen gaan uit van de voorkeuren van etnische minderheden om zich in een concentratiegebied te vestigen. Het culturele voorkeur model verklaart dit vanuit culturele voordelen, het etnische enclave model verklaart deze concentratie door de sociale en economische voordelen.

2.4.4. Etnische-stratificatie-benadering

Een laatste benadering die segregatie verklaart is de etnische-stratificatie-benadering. Deze benadering verklaart segregatie vanuit belemmeringen voor de etnische minderheden op de woningmarkt.

Er zijn meerdere studies die discriminatie op de woningmarkt hebben aangetoond, bij verschillende actoren. Voorbeelden hiervan zijn hypotheek verstrekkers (Aalbers, 2005; Galster, 1999), makelaars (Philips en Karn, 1992) en zowel lokale als nationale instituties (Musterd et al., 1998; Giffinger, 1998).

Naast deze barrières zijn er ook andere beperkingen in de keuzevrijheid van huishoudens. Bij deze beperkingen spelen twee factoren een rol: de beschikbaarheid en de toegankelijkheid van woningen en buurten. Wanneer er naar de beschikbaarheid wordt gekeken gaat het om de vraag of bepaalde types woningen beschikbaar zijn wat betreft prijs, grootte en of het een huur- of koopwoning is. Toegankelijkheid betreft bijvoorbeeld de vraag of huishoudens zich een bepaalde woning kunnen veroorloven. Beleid speelt een grote rol. Wanneer de lokale autoriteiten beslissen dat mensen wiens inkomen onder een bepaalde grens ligt niet meer in de stad mogen wonen, betekent dat een gedwongen keus voor een andere plek. Daarnaast kan er ook beleid gevoerd worden dat gericht is op het slopen of renoveren van oude goedkope woningen, en het herbouwen in een hogere prijsklasse. Op deze manier wordt de toegang tot de stad voor de armere bevolkingsgroep ontzegd. In Nederland is het beleid in grote steden momenteel met name gericht op het creëren van meer diversiteit in de woningmarkt, en hierdoor ook in de bevolking. Deze diversiteit is voornamelijk gericht op de variabelen inkomen en etniciteit.

Zoals eerder genoemd is volgens Zhou en Logan (1991) etnische concentratie in het begin min of meer onvermijdelijk. De plek waar de eerste niet-westerse migranten in Nederland zich vestigen kan ook van belang zijn volgens Kullberg en Glasgow (2009). Een voorbeeld

kan gegeven worden aan de hand van de Surinaamse Nederlanders. De potentiële toegang tot sociale huisvesting en een oriëntatie op relatieve nieuwe woningen van een goede kwaliteit heeft ervoor gezorgd dat de Surinaamse migranten op bepaalde plekken zijn gaan wonen (SCP, 1998).

Wanneer er namelijk sprake is van etnische stratificatie op de woningmarkt, kan dit betekenen dat de etnische minderheden min of meer gedwongen op dezelfde plek blijven wonen. Op die manier wordt de ruimtelijke concentratie in stand gehouden.

De etnische stratificatie benadering onderscheidt zich van de benaderingen die eerder aan bod zijn gekomen. De etnische stratificatie benadering gaat namelijk uit van ruimtelijke concentraties als gevolg van beperkingen op de woningmarkt. Hier bestaat een sterk contrast met de andere benaderingen die juist uitgaan van het feit dat ruimtelijke concentraties ontstaan door voorkeuren van bevolkingsgroepen voor een specifieke buurten.

2.4.5 Tussenconclusie

De vier modellen die in paragraaf 2.4 aan bod komen verklaren segregatie allemaal vanuit een ander perspectief. Het etnische enclave model verklaart segregatie door het feit dat etnische minderheden een voorkeur hebben voor geconcentreerde buurt vanwege de sociale en economische voordelen van een enclave. Het ruimtelijke assimilatie model sluit zich hier gedeeltelijk bij aan. Dit model gaat uit van een voorkeur voor een concentratiebuurt in eerste instantie, maar wanneer de immigranten stappen zetten op de sociale en economische ladder zal deze voorkeur verschuiven naar een buurt met meer autochtone Nederlanders. Het culturele voorkeur model verklaart segregatie vanuit de voorkeur van etnische minderheden om bij mensen met dezelfde cultuur te wonen.

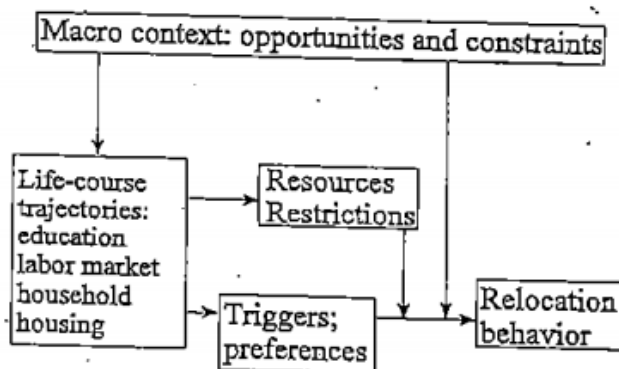
In tegenstelling tot de eerdergenoemde modellen verklaart de etnische stratificatiebenadering segregatie uit belemmeringen op de woningmarkt voor etnische minderheden.

In de volgende paragraaf wordt de rol van zowel de micro- als de macrocontext in het proces van segregatie behandeld. In de daaropvolgende paragrafen wordt ingegaan op de verhuisgeneigdheid en de verhuiskans. De verhuisgeneigdheid zegt iets over de mate van tevredenheid van de etnische groepen met hun huidige woning en de verhuiskans zegt iets over de mate waarin de etnische groepen hun voorkeuren kunnen realiseren.

2.5 Micro-Macro

Het bestaan van een trigger of een motief voor verhuizen is noodzakelijk, maar het betekent niet dat er meteen voldoende aanleiding is om te verhuizen. Het daadwerkelijke gedrag hangt af van de situatie en de omstandigheden waarin de betrokken persoon verkeert. Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen de individuele context (micro), het individu kan invloed uitoefenen op deze context en de collectieve context (macro). De collectieve context omvat de sociale context, de institutionele context en de economische context. Deze collectieve context kan niet veranderd worden door één individu (Willekens, 1991). Volgens Van Kempen et al. (2000) bepalen economische ontwikkelingen een belangrijk deel van de (financiële) speelruimte van individuen, marktpartijen en de overheid. Demografische ontwikkelingen op verschillende ruimtelijke schaalniveaus daarentegen zijn van belang voor concurrentie tussen bevolkingsgroepen op de woningmarkt. Sociaal-culturele ontwikkelingen zijn van belang voor de eisen die mensen stellen aan hun woning en de woonomgeving (Jobse et al., 1997; Van Kempen et al., 2000).

Deze contexten kunnen individuele acties faciliteren of limiteren (Desbarats, 1983; Gordon en Vickerman, 1982). Bij het verklaren van segregatie en concentratie wordt in toenemende mate de directe en indirecte invloed van macro-ontwikkelingen erkend (Van Kempen et al., 2000). Deze mogelijkheden en beperking zijn weergegeven in het onderstaande model van Mulder en Hooimeijer (1999).

Figuur 2: Micro-macro model (Mulder en Hooimeijer, 1999)

In dit model wordt duidelijk dat de levensloop trajecten worden beïnvloed door de macro-context. Door deze macrocontext ontstaan mogelijkheden en beperkingen. De huisvesting en de arbeidskansen worden bijvoorbeeld bepaald door de regionale huizen- en arbeidsmarkt. Dit heeft ook gevolgen voor het individuele gedrag. Door deze levensloop trajecten ontstaan voorkeuren/triggers en de trajecten hebben ook invloed op de middelen en beperkingen van een individu. Een voorbeeld hiervan zijn de middelen die nodig zijn om te verhuizen.

Financiële middelen zijn onmisbaar, niet alleen om de verhuizing zelf te bekostigen, maar ook om de hypotheek of de huur te betalen. Deze financiële middelen komen voort uit het inkomen, dat weer afhankelijk van de opleiding en de arbeidsmarkt.

Dit model is echter niet compleet. In het model is alleen aandacht voor de invloed van de macrocontext op de microcontext. Een terugkoppeling, van microcontext naar macrocontext wordt niet gemaakt. Deze terugkoppeling houdt in dat ook het individuele gedrag invloed heeft op de macrocontext. Het verhuisgedrag beïnvloedt namelijk zelf ook de regionale huizen- en arbeidsmarkt.

2.6 Verhuisgeneigdheid en voorkeuren van etnische minderheden

De levensloopbenadering probeert de verhuiscars van individuen en huishoudens te verklaren. In de levensloopbenadering wordt uitgegaan van meerdere domeinen, ofwel carrières, die invloed uitoefenen op elkaar. De carrière die de aanleiding is om te verhuizen wordt door Mulder (1993) de *triggering career* genoemd. Wanneer twee individuen bijvoorbeeld besluiten om samen te gaan wonen is de huishoudenscarrière de *triggering career*. De carrières beïnvloeden elkaar ook: de positie en de veranderingen in de huishoudens carrière zijn van invloed op de woonwensen en als gevolg hiervan ook op de wooncarrière. De keuzes om te verhuizen worden dus gemaakt op basis van voorkeuren. Schelling (1971) suggereerde dat zelfs kleine variaties in deze voorkeuren kunnen leiden tot segregatie.

De mate waarin bevolkingsgroepen zijn geneigd om te verhuizen zegt iets over de mate van tevredenheid met de huidige woning/woonomgeving. Wanneer deze ontevredenheid, "de residential stress", hoog is kunnen de mensen besluiten om te gaan verhuizen.

In de literatuur is al eerder onderzoek gedaan naar de residentiële voorkeuren van etnische minderheden.

Volgens Bolt en Van Kempen (2010) komen immigranten vaak aan als ketenmigrant en neigen ze naar "de keuze" voor een etnische enclave, waar ze zijn verzekerd van de hulp van hun co-ethnics en waar ze de leefstijl die ze hadden in het land van herkomst kunnen behouden. Het feit dat de sociaaleconomische status en de kwaliteit van de buurten waar deze enclaves in gevestigd zijn vaak laag zijn wordt gecompenseerd door de voordelen van het leven in een etnische gemeenschap.

Schelling (1969;1971) stelt dat verschillende etnische groepen in verschillende buurten wonen door hun verschillende voorkeuren voor de eigen etniciteit of andere etnische combinaties. Dit heeft gevolgen voor het verhuisgedrag van etnische minderheden. Individuen die tot een bepaalde etnische groep behoren, vestigen zich eerder in gesegregeerde buurten. Dit wordt bevestigd door Bolt en Van Kempen (2009). Leden van etnische minderheden verhuizen vaker naar een buurt met een concentratie van niet westerse migranten. Dit staat in contrast met het gedrag van Nederlanders, de meerderheid van deze groep verhuist juist naar een buurt zonder een concentratie (Bolt en Van Kempen, 2009).

Volgens de literatuur hebben etnische minderheden dus wel degelijk een voorkeur voor buurten met een etnische concentratie. In de volgende paragraaf worden de verhuiskansen besproken. Dit is belangrijk omdat de verhuiskansen de mate waarin er voldaan wordt aan de voorkeuren beïnvloed. Deze voorkeuren omvatten niet alleen de woonomgeving, maar ook de eigenschappen van de woning (huur/koop, woonoppervlakte, etc.).

2.7 Verhuiskansen van etnische minderheden

In de literatuur komen meerdere factoren naar voren die de kansen van groepen etnische minderheden op de woningmarkt beïnvloeden.

Volgens Galster (1999) en Sarre et al. (1989) kan discriminatie plaats vinden op de woningmarkt door hypotheek verstrekkers. In de Amerikaanse context is gebleken dat Afro-Amerikanen en Latinos 60% meer kans hadden om afgewezen te worden, zelfs na controle van andere verschillen (Munnell et al, 1996). Ook makelaars (Philips en Karn, 1992; Yinger, 1999) en huisbazen (Philips, 1998) discrimineren etnische minderheden op de huizenmarkt. Daarnaast stellen Musterd et al. (1998) dat ook overheden, op zowel het lokale als het nationale niveau zorgen voor discriminatie op de woningmarkt.

Deze bovenstaande factoren hebben een negatieve directe invloed op de kansen van etnische minderheden op de woningmarkt.

Ponds et al. (2015) stellen dat niet-westerse minderheden vaker afhankelijk zijn van een uitkering, vaker onzekere banen hebben en ook hebben ze minder sociaaleconomische kansen. Daarnaast hebben etnische minderheden gemiddeld een lager inkomen dan autochtonen en dit kan leiden tot een concentratie van juist die groepen in bepaalde wijken en buurten met goedkope woningen. Op het gebied van vermogensongelijkheid speelt ook de woningmarkt een rol (Salverda, 2015). Huishoudens met een koopwoning bouwen vaak, fiscaal gestimuleerd, meer vermogen op dan huurders. Wijzigingen in de wet- en regelgeving en macro-economische ontwikkelingen (zoals de crisis) kunnen een positief of negatief effect hebben op de ontwikkeling van vermogens in eigen woningen en daarmee op de vermogensongelijkheid. Dit heeft een indirect negatief effect op de kansen van etnische minderheden op de woningmarkt.

Verder is ook gebleken dat de effecten van individuele economische bronnen vaak zwakker zijn voor minderheden dan voor de meerderheid: discriminatie op de huizenmarkt vermindert de locationale "winst" die leden van een minderheid ontvangen voor hun sociale kapitaal (South en Crowder, 1997).

In de Amerikaanse context is onderzoek gedaan naar de verhuiskansen van etnische groepen. Daar blijkt dat het moeilijker is voor zwarte minderheden om in een buurt met een groot aandeel blanken te gaan wonen (Alba en Nee, 1997; Freeman, 2002) of naar een betere buurt te verhuizen (Fong en Wilkes, 1999). In eerste instantie is de verwachting dat dit in Nederland toch anders is, in de Verenigde Staten is immers een grotere tegenstelling tussen "blanken" en "Afro-Amerikanen". Toch blijkt dat deze ongelijkheid ook deels geldt voor de Nederlandse context. Bolt en Van Kempen (2003) stellen dat leden van etnische minderheden vaker eindigen in arme, achtergestelde en onstabiele buurten als gevolg van een gelimiteerde keuze op de woningmarkt.

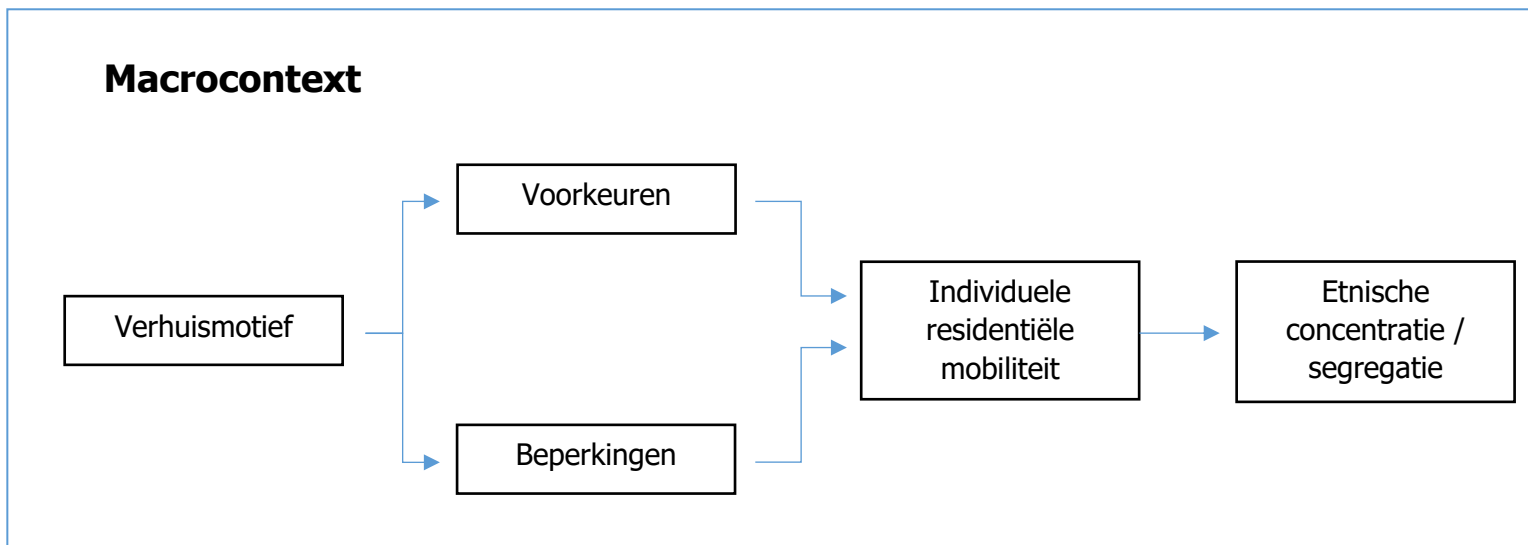
Op basis van de literatuur kan worden geconcludeerd dat er verschillen bestaan tussen de kansen van etnische minderheden en autochtonen op de woningmarkt. Uit de bovengenoemde literatuur wordt een beeld geschetst dat etnische minderheden minder kansen hebben op de woningmarkt.

2.8 Conclusie en conceptueel model

In de voorgaande paragrafen is duidelijk geworden dat er in de literatuur twee stromingen bestaan voor het verklaren van segregatie. De eerste, waaronder de culturele voorkeurbenadering, de etnische enclave benaderingen en de ruimtelijke assimilatie benadering vallen, gaat uit van verhuisgedrag op basis van voorkeuren en voordelen die een ruimtelijke concentratie van etnische minderheden kan bieden.

De tweede stroming, die bestaat uit de etnische stratificatie benadering, gaat uit van verhuisgedrag op basis van beperkingen voor de etnische minderheden op de woningmarkt. Zowel micro- als macroprocessen zijn hierbij betrokken.

In het onderstaande model (figuur 3) wordt deze conclusie visueel verduidelijkt. De vraag welke van deze benaderingen beter bij de empirie past, wordt in het vervolg van dit onderzoek verder uitgewerkt, onder andere aan de hand van de verhuisgeneigdheid en de verhuiskans. Bij het onderzoeken van de verhuisgeneigdheid wordt gekeken of de etnische minderheden eerder geneigd zijn om te verhuizen, dit kan betekenen dat er vaker sprake is van "residential stress" bij deze bevolkingsgroepen. Bij het onderzoeken van de verhuiskans wordt gekeken naar de verhuizingen en individuen/huishoudens die op zoek zijn naar een nieuwe woning. De vraag die bij de verhuiskans beantwoord moet worden is: Is er tussen de verschillende etnische groepen een verschil in de verhuiskans wanneer gekeken wordt naar de wensen?

Figuur 3: Conceptueel model

Hoofdstuk 3: Databeschrijving

3.1 Kwantitatieve data

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag en de deelvragen wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van kwantitatieve data. De voordelen van kwantitatieve data zijn repliceerbaarheid, generalisatie en causaliteit (Bryman, 2012). Met repliceerbaarheid wordt bedoeld dat een onderzoek nagedaan kan worden, dit betekent dat het onderzoek objectief is en niet onderhevig aan de invloed en interpretatie van de onderzoeker. Generalisatie houdt in dat er na het onderzoek iets over de populatie gezegd kan worden. Het is echter belangrijk te vermelden dat dit alleen geldt voor de populatie waaruit de steekproef is getrokken. Daarnaast is een ander voordeel van kwantitatief onderzoek dat er sneller verbanden gelegd kunnen worden (Bryman, 2012).

Er zijn ook nadelen verbonden aan kwantitatief onderzoek. Bryman (2012) constateert dat respondenten de vraagstelling anders kunnen interpreteren. Ook hebben de respondenten niet allemaal kennis over het onderwerp waarnaar gevraagd wordt en respondenten kunnen iets anders zeggen dan dat ze eigenlijk vinden. Toch is er in dit onderzoek wel gekozen voor kwantitatief onderzoek, omdat er wordt gekeken naar het verband tussen verhuigeneigendheid en individuele kenmerken, kenmerken van de omgeving en kenmerken van de woning. Wanneer er naar verbanden wordt gezocht is kwantitatief onderzoek het meest geschikt.

3.2 Databron

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het Woononderzoek Nederland (WoON). Dit onderzoek is het grootste landelijke onderzoek in Nederland op het gebied van wonen en woonomgeving. Door middel van een enquête die om de drie jaar plaats vindt, wordt statistische data verzameld over de huidige, vorige en gewenste woonsituatie. Lafferty (2010) is van mening dat data die afkomstig is van een enquête in het bijzonder nuttig is om data te verzamelen over de mening van mensen betreffende hun woonomgeving. Ook is een deel van de informatie afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek, het Kadaster en de Belastingdienst. Het Woononderzoek Nederland bestaat sinds 2006 en is de vervanger van het Woningbehoefte Onderzoek (WBO) en de kwantitatieve woningregistratie (KWR). De populatie die wordt onderzocht bestaat uit inwoners van Nederland, die ouder zijn dan 18 jaar, en die zelfstandig wonen. Deze data wordt op verschillende manier verzameld. Er wordt zowel van telefonische verzameling gebruik gemaakt, als van face-to-face verzameling en verzameling via internet (Sociaal Cultureel Planbureau, 2016).

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van het WoON 2006 en het WoON 2009.

De keuze voor het Woononderzoek Nederland is gemaakt omdat dit onderzoek een grote hoeveelheid geschikte data over wijken bevat en het onmogelijk is om zelf deze hoeveelheid data te verzamelen.

Hoofdstuk 4: Operationalisering

In de paragrafen in dit hoofdstuk zullen de afhankelijke, onafhankelijke, controle- en filtervariabelen besproken worden. Het doel van de analyse is om te onderzoeken welke invloed de variabele etniciteit heeft, dit is dus de doelvariabele.

4.1 Filter variabelen

Dit onderzoek richt zich specifiek op het verklaren van segregatie van etnische minderheden in Nederland. Daarnaast ligt de focus aangaande deze etnische minderheden op de vier grootste groepen etnische minderheden in Nederland. Dit zijn de Marokkaanse Nederlanders, de Turkse Nederlanders, de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders en de Surinaamse Nederlanders.

Om te zorgen dat de analyses zich focussen op de deze groepen en de autochtone Nederlanders, als een vergelijkingsgroep, is een filter aangemaakt. Dit filter is gemaakt aan de hand van de variabele *Etniciteit naar herkomst ondervraagd persoon (8 klassen)*. Er is nog een variabele die ingaat op de etniciteit van de respondent, namelijk de vraag: *‘Wat is uw etniciteit?’*. Er is gekozen voor de eerste variabele, deze is afkomstig uit de Gemeentelijke Basisadministratie en daarom kan er dus vanuit worden gegaan dat deze informatie betrouwbaarder is dan het antwoord op de tweede vraag.

De antwoordcategorieën bij de variabele zijn: 1= autochtoon, 2=Marokko, 3=Turkije, 4=Antillen/Aruba, 5=Suriname, 6=Zuid-Europa, 7= overige niet-westers en 8=overig westers.

De definitie van de indeling naar herkomst is als volgt: Individuen die in het buitenland zijn geboren en die ten minste één in het buitenland geboren ouder hebben worden gedefinieerd als eerste generatie allochtonen. Deze groep wordt ingedeeld bij de bijbehorende herkomstgroepering. Daarnaast zijn er ook de tweede generatie allochtonen. Dit zijn individuen die in Nederland geboren zijn met ten minste één ouder die in het buitenland geboren is. De herkomstgroepering is het geboorteland van de moeder, tenzij dat Nederland is. In dat geval is de herkomstgroepering bepaald door het geboorteland van de vader. Uit de regressies blijkt dat er nauwelijks verschil zit tussen de uitkomsten van de analyse wanneer toch voor de variabele *‘Wat is uw etniciteit’* gekozen zou worden.

In tabel 1 is weergegeven hoe in het WoON de verdeling is wat betreft etniciteit naar herkomst op basis van het GBA en op basis van de antwoorden van de respondenten zelf.

	Etniciteit naar herkomst (registratie)	Etniciteit (zelf geantwoord)
Autochtoon	115.852	129.640
Marokko	2.264	1.573
Turkije	3.177	2.381
Antillen/Aruba	1.342	706
Suriname	3.344	1627

Tabel 1: Verschillen geregistreerde en gepercipieerde etniciteit

In de logistische regressie is ervoor gekozen niet alleen de vier grote groepen etnische minderheden mee te nemen, maar ook de overige groepen. Omdat de groep uit Zuid-Europa

relatief klein is en qua kenmerken lijkt op de groep overig-westers zijn deze groepen samengevoegd.

Daarnaast is er ook voor gekozen om in dit onderzoek specifiek te kijken naar de grote steden in Nederland. In grote steden wonen namelijk relatief meer minderheden en in de grote steden bevinden zich ook meer gebieden met concentraties van deze etnische minderheden.

In dit onderzoek is ervoor gekozen om daarom alleen de data van de grote 31 gemeenten in Nederland te selecteren. De variabele ISV (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) Gemeenten G31 is hier geschikt voor. Alle gemeenten die in het onderstaande tabel zijn te zien zijn wel meegenomen in het onderzoek. De antwoordmogelijkheden 32=Overige gemeenten Noord, 33=Overige gemeenten Oost, 34=Overige gemeenten West en 35=Gemeenten Zuid zijn afgefallen.

Groningen	Hengelo	Utrecht	s-Gravenhage	Helmond	Sittard-Geleen
Leeuwarden	Zwolle	Alkmaar	Leiden	s-Hertogenbosch	
Emmen	Arnhem	Amsterdam	Rotterdam	Tilburg	
Almelo	Nijmegen	Haarlem	Schiedam	Heerlen	
Deventer	Amersfoort	Zaanstad	Breda	Maastricht	
Enschede	Lelystad	Dordrecht	Eindhoven	Venlo	

Tabel 2: De 31 grootste gemeenten in Nederland (WoON 2006 en WoON 2009)

4.2 Afhankelijke variabelen

Binnen dit onderzoek worden twee logistische regressies uitgevoerd, waarbij één model zich richt op de verhuigeneigdheid en het andere model zich richt op de verhuiskansen.

De afhankelijke variabele in de eerste logistische regressie (zie hoofdstuk 6) in dit onderzoek is het hebben van een geneigdheid om te verhuizen. Om deze variabele te operationaliseren is er gebruik gemaakt van de variabele Verhuigswens. In het WoON-Onderzoek is de variabele verhuigeneigdheid te vinden. Deze variabele heeft 4 antwoordcategorieën:

1=Verhuigeneigd, 2=Huis gevonden, 3=Gedwongen verhuizing en 4=Niet verhuigeneigd. Van deze variabele is een nieuwe dichotome variabele Verhuigeneigdheid gemaakt. In deze variabele is 0=Niet verhuigeneigd en 1=Verhuigeneigd.

1=Verhuigeneigd, 2=Huis gevonden en 3=Gedwongen verhuizing zijn in de nieuwe variabele samengevoegd tot 1=Verhuigeneigd. 4=Niet verhuigeneigd is in de nieuwe dichotome variabele 0=Niet verhuigeneigd.

De afhankelijke variabele in tweede logistische regressie in dit onderzoek is de verhuiskans. Er is hiervoor een nieuwe variabele aangemaakt, Verhuiskans, met twee categorieën: Op zoek=0 en Woning gevonden=1. Deze categorieën zijn gemaakt op basis van de variabelen Verhuist en Verhuigeneigdheid. Verhuist bestaat uit 0=nee en 1=ja. De mensen die verhuist zijn vallen in de nieuwe variabele onder Woning gevonden. Daarnaast is er ook gebruikt gemaakt van de variabele Verhuigswens. Categorie 4: Beslist wel is in de nieuwe variabele 0=Op zoek en categorie 5=Ik heb reeds andere huisvesting gevonden is bij de nieuwe variabele 1=Woning gevonden.

4.3 Onafhankelijke variabelen

De onafhankelijke variabelen die in deze analyse gebruikt worden zijn:

1. *Totale woonoppervlakte*

Bij deze variabele is de verwachting dat individuen/huishoudens in kleinere woningen sneller geneigd zullen zijn om te verhuizen dan individuen/huishoudens in woningen met een groter woonoppervlakte.

2. *Woningeigendom (koop of huur)*

Bolt en Van Kempen (2010) hebben het verband onderzocht tussen etniciteit en of het individu/huishouden huurt of in een koopwoning woont en het verhuisgedrag. Uit het onderzoek blijkt dat er verschillen bestaan onder etnische minderheden tussen huurders en eigenaren van een koopwoning. Van deze etnische minderheden verhuizen eigenaren van een koopwoning namelijk vaker dan huurders (Bolt en Van Kempen, 2010).

3. *Type woning (eengezinswoning of meergezinswoning)*

De verwachting is dat individuen/huishoudens die in een meergezinswoning eerder verhuisgeneigd zijn inwoners van een eengezinswoning.

4. *Woonmilieu*

De verwachting is dat individuen/huishoudens in de meest stedelijke woonmilieus eerder verhuisgeneigd zijn dan individuen/huishoudens in de minder stedelijke gebieden. In de meest urbane gebieden zijn veel relatief kleine woningen.

5. *Aantal kamers*

De verwachting is dat individuen/huishoudens die in een woning met weinig kamers wonen eerder geneigd zullen zijn om te verhuizen dan individuen/huishoudens die in een woning met relatief veel kamers wonen.

Bij de logistische regressie van de verhuiskans zijn de onafhankelijke variabelen aangepast. Daar zijn namelijk voor alle onafhankelijke variabelen nieuwe variabelen aangemaakt. Voor mensen die op zoek zijn hebben deze variabelen de waarde van de gewenste situatie gekregen. Voor de mensen die al wat hebben gevonden zijn de waarden echter hetzelfde gebleven, er vanuit gaande dat de mensen nu in een woning naar hun voorkeur wonen. De reden dat hiervoor is gekozen is dat op deze manier onderzocht kan worden hoe de wensen van de mensen de verhuiskans beïnvloeden.

4.4 Controle variabelen

Ook wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van enkele controlevariabelen. De controle variabelen die in dit onderzoek gebruikt worden betreffen de volgende persoonlijke kenmerken:

1. Leeftijd ondervraagd persoon
2. Hoogst voltooide opleiding ondervraagd persoon
3. Bruto-inkomen
4. Samenstelling huishouden

4.5 Overzicht variabelen in het model

Variabele	Categorieën
Individuele kenmerken (controlevariabelen)	
Leeftijd ondervraagd persoon	17-34 jaar 35-64 jaar (referentiecategorie) Ouder dan 64 jaar
Hoogst voltooide opleiding ondervraagd persoon	Lager onderwijs LBO MAVO, MULO, VMBO HAVO, VWO, MBO (referentiecategorie) HBO, Universiteit Overige opleidingen
Etniciteit ondervraagd persoon naar herkomst	Nederland (referentiecategorie) Marokko Turkije Antillen/Aruba Suriname Overig
Bruto-inkomen	0-20.000 euro per jaar 20.001-35.000 euro per jaar 35.001-60.000 euro per jaar (referentiecategorie) Meer dan 60.000 euro per jaar
Samenstelling huishouden	Eenpersoonshuishouden (referentiecategorie) Een paar Een paar met kinderen Een paar met kinderen en anderen Een paar met anderen 1-oudergezin 1-oudergezin met anderen Niet-gezinshuishouden
Kenmerken woning en woonomgeving	
Woonmilieu	Centrum-stedelijk Buiten-centrum (referentiecategorie) Groen-stedelijk Centrum-dorps Landelijk wonen
Woningtype	Eengezinswoning (referentiecategorie) Meergezinswoning
Aantal kamers	1-3 kamers 4 kamers (referentiecategorie) Meer dan 4 kamers
Woonoppervlak	0-50 m ² 51-100 m ² (referentiecategorie) 101-150 m ² 151-200 m ² Groter dan 200 m ²
Huidige woningeigendom	Huurwoning Koopwoning (referentiecategorie)

Tabel 3: Variabelen in model

Hoofdstuk 5: Beschrijvende analyse

In dit hoofdstuk worden de variabelen die zijn meegenomen in de logistische analyse besproken. Als eerste komen de persoonlijke kenmerken aan bod. Daarna wordt kort de woonomgeving besproken, dit gebeurt door het behandelen van het woonmilieu en de concentraties van verschillende groepen minderheden in buurten. Als laatste worden de kenmerken van de woning besproken.

5.1 Persoonlijke kenmerken

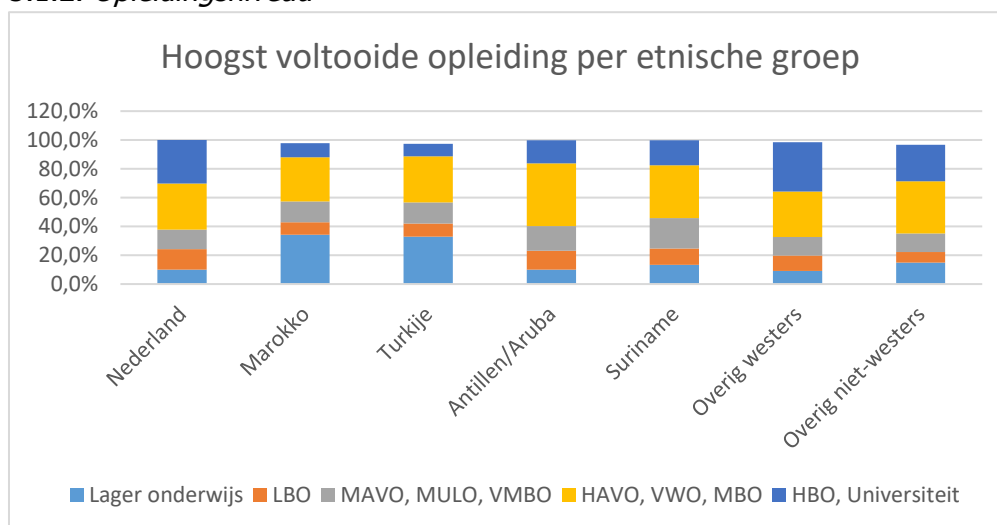
5.1.1. Etniciteit

In dit onderzoek ligt de focus op de 4 grote groepen etnische minderheden. Dit zijn de Marokkaanse Nederlanders, de Turkse Nederlanders, de Antilliaanse/Arubaanse Nederlanders en de Surinaamse Nederlanders. In de 31 grote gemeenten wonen relatief veel etnische minderheden. Uit het WoON blijkt dat 35,4% van alle autochtone Nederlanders in de 31 grote gemeenten (hierna G31) woont. Bij de etnische minderheden is dit percentage veel groter. Van de Nederlandse Marokkanen woont 74,8% in de G31, van de Nederlandse Turken woont 74,3% in de G31, van de Nederlandse Antillianen en Arubanen woont 69,5% in de G31 en van de Nederlandse Surinamers 74,9% in de G31. Na het toepassen van het filter G31 verandert de samenstelling van de dataset, dit is te zien in tabel 3.

Etniciteit naar herkomst	Aantal	Percentage
autochtoon	6052542	70,6%
Marokko	297572	3,5%
Turkije	340487	4,0%
Antillen/Aruba	127854	1,5%
Suriname	341036	4,0%
overig westers	944349	11,0%
overig niet-westers	472879	5,5%

Tabel 4: Gewogen etniciteit naar herkomst inwoners G31

5.1.2. Opleidingsniveau

Figuur 4: Opleidingsniveau bevolkingsgroepen

In figuur 4 is te zien dat naast het inkomen er ook verschillen bestaan wat betreft het opleidingsniveau van de verschillende bevolkingsgroepen. Voornamelijk de Turkse Nederlanders en de Marokkaanse Nederlanders zijn laagopgeleid. Dit verschil in opleidingsniveau heeft waarschijnlijk ook invloed op het bruto-inkomen van de bevolkingsgroepen. Over het algemeen zal namelijk gelden hoe hoger de genoten opleiding, hoe hoger het inkomen.

5.1.3. Bruto-inkomen

	0-20.000 euro	20.001-35.000 euro	35.001-60.000 euro	Meer dan 60.000 euro
Autochtoon	22,20%	23,80%	28,30%	25,70%
Marokko	32,80%	31,60%	24,20%	11,30%
Turkije	26,60%	30,50%	31,50%	11,50%
Antillen/Aruba	37,50%	26,30%	24,20%	12,00%
Suriname	29,70%	27,00%	25,80%	17,40%

Tabel 5: Verdeling inkomensgroepen per etnische groep

Zoals uit tabel 5 af te leiden is verdienen autochtone Nederlanders in vergelijking met de niet-westerse etnische minderheden relatief veel. In paragraaf 2.7 komt deze inkomensongelijkheid al aan bod, als verklaring voor de concentratie van etnische minderheden in buurten en wijken met goedkopere woningen. In de logistische regressie komt in hoofdstuk 7 aan bod of inkomen een factor is die de verhuiskansen in de G31 daadwerkelijk beïnvloed.

5.1.4. Leeftijd

	Percentage 17-34 jaar	Percentage 35-65 jaar	Percentage 65 jaar en ouder
Autochtoon	28,6%	48,4%	22,6%
Marokko	48,9%	45,1%	6,0%
Turkije	49,3%	46,5%	4,2%
Antillen/Aruba	49,4%	46,6%	4,0%
Suriname	35,4%	56,6%	8,0%

Tabel 6: Opbouw leeftijd bevolkingsgroepen

Het aandeel autochtone Nederlanders dat ouder is dan 65 jaar is beduidend hoger dan bij de andere bevolkingsgroepen. Het percentage mensen van 17-34 jaar is daarentegen erg laag vergeleken met de andere groepen. De vier grote etnische minderheden hebben vergeleken met de autochtone Nederlanders allemaal een relatief jonge bevolking. Dit geldt in het bijzonder voor de Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders. De verdeling qua leeftijd bij de Surinaamse Nederlanders lijkt iets meer op die van de Nederlanders, maar de Surinaamse Nederlanders zijn in verhouding nog altijd relatief jong.

5.1.5. Samenstelling huishoudens

	Eenpersoons Huishouden	Paar	Paar + Kind(eren)	1-oudergezin	Niet-gezinshuishouden
Autochtoon	37,2%	28,3%	25,1%	7,0%	2,4%
Marokko	13,8%	12,7%	57,9%	11,3%	4,3%
Turkije	9,7%	13,0%	59,9%	13,9%	3,4%
Antillen/Aruba	33,2%	10,4%	20,9%	29,7%	5,8%
Suriname	27,0%	11,9%	29,9%	27,0%	4,1%

Tabel 7: Samenstelling huishoudens bevolkingsgroepen

De samenstelling van de huishoudens verschilt enorm per bevolkingsgroep, zo is te zien in tabel 7. De enige bevolkingsgroepen die qua samenstelling van de huishoudens op elkaar lijken zijn de Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Bij deze groepen is het type paar met kind(eren) allebei ruim oververtegenwoordigd.

5.1.6. Tussenconclusie

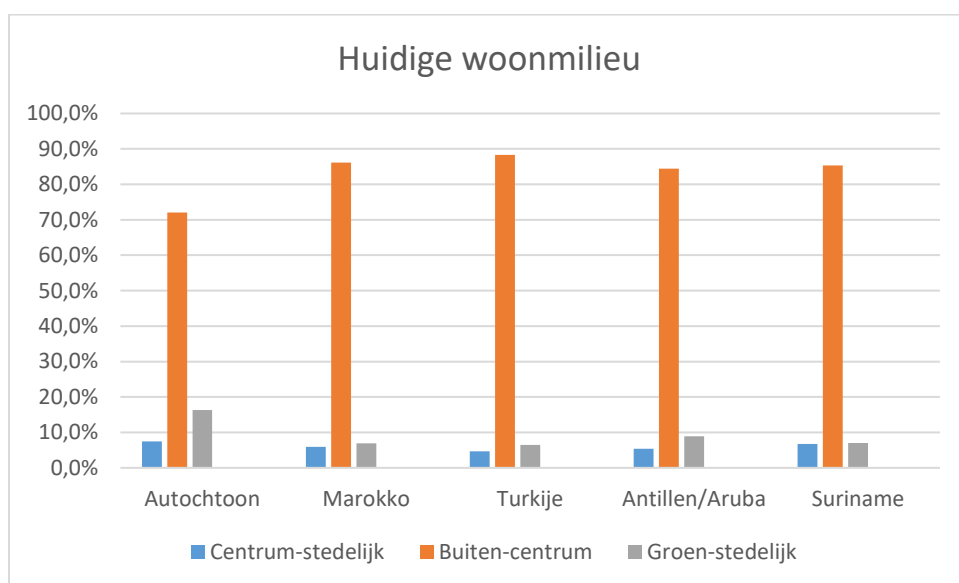
Uit de bovenstaande paragrafen valt te concluderen dat er grote verschillen zijn tussen de persoonlijke kenmerken van de autochtone Nederlanders en de etnische minderheden. De etnische minderheden zijn namelijk over het algemeen lager opgeleid en verdienen ook minder dan de autochtone Nederlanders. Daarnaast zijn er ook op het gebied van leeftijd verschillen, het aandeel jonge mensen (17-34 jaar) is namelijk veel groter bij bijna alle groepen etnische minderheden. Qua samenstelling van de huishoudens verschillen de etnische minderheden ook van de autochtone Nederlanders, maar ook onderling zijn er grote verschillen tussen de groepen etnische minderheden.

5.2 Kenmerken woonomgeving

5.2.1. Huidige woonmilieu en verhuizingen van- en naar de verschillende woonmilieus

Bij de variabele huidig woonmilieu valt duidelijk te zien dat er verschillen bestaan tussen de autochtone Nederlanders en de etnische minderheden. Van de autochtonen woont 72% in het woonmilieu buiten-centrum. Van de minderheden woont 86% in het woonmilieu buiten-centrum.

Opvallend is dat Surinaamse en Marokkaanse Nederlanders relatief vaker in het woonmilieu centrum-stedelijk wonen. De aanwezigheid van de Surinaamse Nederlanders in het woonmilieu centrum-stedelijk kan mogelijk verklaard worden door de locatie van aankomst (Kulberg en Glasgow, 2009). De woonmilieus centrum-dorps en landelijk wonen zijn voor het onderzoek naar concentraties in stedelijke gebieden minder interessant en zijn daarom grotendeels buiten de analyse gelaten.

Figuur 5: Huidig woonmilieu respondenten

In het WoON-onderzoek is ook de variabele woonmilieu 2006 opgenomen. Naar aanleiding van deze variabele is ook gekeken naar de mensen die in de jaren voorafgaand aan het WoON verhuisd zijn, en waar deze mensen daadwerkelijk terecht zijn gekomen. Per bevolkingsgroep is gekeken in welk woonmilieu de mensen woonden in 2006 en in welk woonmilieu ze nu wonen.

		Huidig woonmilieu		
		Centrum-stedelijk	Buiten-centrum	Groen-stedelijk
Vorig woonmilieu	Centrum-stedelijk 2006	65,40%	27,80%	5,40%
	Buiten-centrum 2006	3,20%	89,80%	6,80%
	Groen-stedelijk 2006	1,50%	45,10%	51,90%
	Centrum-dorps 2006	0,00%	0,00%	0,00%
	Landelijk wonen 2006	0,00%	15,60%	40,70%

Tabel 8: Verhuisbewegingen van autochtone Nederlanders per woonmilieu

		Huidig woonmilieu		
		Centrum-stedelijk	Buiten-centrum	Groen-stedelijk
Vorig woonmilieu	Centrum-stedelijk 2006	30,10%	68,50%	1,40%
	Buiten-centrum 2006	4,90%	92,20%	3,00%
	Groen-stedelijk 2006	1,20%	51,20%	45,30%
	Centrum-dorps 2006	0,00%	0,00%	0,00%
	Landelijk wonen 2006	0,00%	0,00%	66,70%

Tabel 9: Verhuisbewegingen Marokkaanse Nederlanders per woonmilieu

		Huidig woonmilieu		
		Centrum-stedelijk	Buiten-centrum	Groen-stedelijk
Vorig woonmilieu	Centrum-stedelijk 2006	21,50%	76,30%	2,20%
	Buiten-centrum 2006	3,10%	93,20%	3,70%
	Groen-stedelijk 2006	0,00%	69,70%	28,40%
	Centrum-dorps 2006	0,00%	0,00%	0,00%
	Landelijk wonen 2006	0,00%	33,30%	66,70%

Tabel 10: Verhuisbewegingen Turkse Nederlanders per woonmilieu

		Huidig woonmilieu		
		Centrum-stedelijk	Buiten-centrum	Groen-stedelijk
Vorig woonmilieu	Centrum-stedelijk 2006	40,00%	53,30%	6,70%
	Buiten-centrum 2006	3,40%	91,60%	5,10%
	Groen-stedelijk 2006	5,70%	56,60%	37,70%
	Centrum-dorps 2006	0,00%	0,00%	0,00%
	Landelijk wonen 2006	0,00%	25,00%	50,00%

Tabel 11: Verhuisbewegingen Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders per woonmilieu

		Huidig woonmilieu		
		Centrum-stedelijk	Buiten-centrum	Groen-stedelijk
Vorig woonmilieu	Centrum-stedelijk 2006	35,50%	62,90%	1,60%
	Buiten-centrum 2006	4,70%	92,20%	3,00%
	Groen-stedelijk 2006	3,30%	69,90%	26,80%
	Centrum-dorps 2006	0,00%	0,00%	0,00%
	Landelijk wonen 2006	0,00%	26,30%	63,20%

Tabel 12: Verhuisbewegingen Surinaamse Nederlanders per woonmilieu

Op basis van tabel 8 tot en met 12 kan het volgende worden geconcludeerd: Van de etnische minderheden die in 2006 in het woonmilieu centrum-stedelijk woonden zijn het vooral de Antilliaanse, Arubaanse en Surinaamse Nederlanders die hier ook blijven wonen. Turkse en Marokkaanse Nederlanders die in 2006 in het woonmilieu centrum-stedelijk woonden zijn voornamelijk verhuisd naar het woonmilieu buiten-centrum.

Van de etnische minderheden die in 2006 in het woonmilieu buiten-centrum woonden zijn binnen het woonmilieu verhuisd. Meer dan 92% van de etnische minderheden is in hetzelfde woonmilieu blijven wonen.

De etnische minderheden die in 2006 woonachtig waren in het woonmilieu groen-stedelijk zijn verschillend terecht gekomen. Voor de Marokkaanse Nederlanders geldt dat ongeveer de helft in het woonmilieu is blijven wonen en de overige helft is verhuisd naar het woonmilieu buiten-centrum.

Van de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders is ongeveer 38% in het woonmilieu blijven wonen, de overige Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders zijn voornamelijk verhuisd naar het woonmilieu buiten-centrum.

Van de Turkse en Surinaamse Nederlanders is zo'n 27% in het woonmilieu groen-stedelijk blijven wonen. Zo'n 70% is verhuisd naar het woonmilieu buiten-centrum.

5.2.2. Postcode huidige en vorige woning

In het databestand is naast de huidige postcode ook, indien de afgelopen twee jaar verhuist, de vorige postcode te vinden. Op basis hiervan is er gekeken naar de mate waarin de verschillende bevolkingsgroepen verhuizen naar dezelfde postcode. Van de autochtonen die in de twee jaar voorafgaand aan het WoON 2009 zijn verhuisd geldt dat 3% hiervan verhuist binnen het eigen postcodegebied. Dit komt ongeveer overeen met de percentages van de Marokkanen en de Surinamers, deze zijn respectievelijk 2,8% en 2,5%. De Turken verhuizen vaker binnen het eigen postcodegebied, namelijk 4,1%. De Antillianen en Arubanen verhuizen nog weer vaker binnen het eigen postcodegebied, voor hen geldt dat 5,4% binnen het eigen postcodegebied verhuist.

5.2.3. Aandeel etnische minderheden in de buurt

Om nog een duidelijker beeld te creëren van welke rol de aanwezigheid van etnische minderheden in bepaalde buurten heeft in het proces van residentiële mobiliteit zijn er extra variabelen aan de dataset van het WoON 2009 toegevoegd. Deze variabelen zijn de aandelen van de groepen etnische minderheden in de huidige buurt en de aandelen van groepen etnische minderheden in de vorige buurt. Op deze manier kan er gekeken worden naar of de etnische minderheden daadwerkelijk verhuizen naar gebieden waar de eigen etnische groep een relatief groot aandeel van de bevolking heeft.

		Huidige postcodegebied				
		0-5%	5-10%	10,1-15%	15,1-20%	Meer dan 20%
Vorige postcodegebied	0-5,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	5,1-10%	75,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%
	10,1-15%	85,7%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%
	15,1-20%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Meer dan 20%	66,7%	22,2%	11,1%	0,0%	0,0%

Tabel 13: Percentage Marokkaanse Nederlanders vorige en huidige postcodegebied

Zoals in de bovenstaande tabel te zien is verhuizen Marokkaanse Nederlanders over het algemeen niet naar buurten waar een sterkere concentratie van de eigen etnische groep is. Er is namelijk juist een beweging te zien naar buurten waar de concentratie van de eigen etnische groep lager is.

		Huidige postcodegebied				
		0-5%	5-10%	10,1-15%	15,1-20%	Meer dan 20%
Vorige postcodegebied	0-5%	42,9%	57,1%	0,0%	0,0%	0,0%
	5,1-10%	64,7%	35,3%	0,0%	0,0%	0,0%
	10,1-15%	16,7%	50,0%	16,7%	0,0%	16,7%
	15,1-20%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Meer dan 20%	37,5%	18,8%	6,3%	6,3%	31,3%

Tabel 14: Percentage Turkse Nederlanders vorige en huidige postcodegebied

Ook voor de Turkse Nederlanders geldt dat ze over het algemeen niet verhuizen naar buurten waar de concentratie van de etnische groep groter is dan in de vorige buurt. Wel valt op dat van de categorie 0-5% een merendeel verhuist naar de categorie 5,1-10%. Daarnaast verhuizen de Turkse Nederlanders in vergelijking met de Marokkaanse Nederlanders relatief vaak in een buurt waar een concentratie van 5-10% van dezelfde bevolkingsgroep is. Daarnaast is ook te zien dat de Turkse Nederlanders in de meest geconcentreerde buurten wonen er vaker voor kiezen om in een (sterk) geconcentreerde buurt te blijven wonen.

		Huidige postcode gebied				
		0-5%	5-10%	10,1-15%	15,1-20%	Meer dan 20%
Vorige postcodegebied	0-5%	90,9%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%
	5,1-10%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	10,1-15%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	15,1-20%	80,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%
	Meer dan 20%	20,0%	80,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Tabel 15: Percentage Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders vorige en huidige postcodegebied

In tabel 15 is te zien dat ook voor de etnische groep Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders geldt dat de meeste verhuizingen richting de buurten zijn waar de concentratie van de eigen etnische groep minder is dan in de vorige buurt.

		Huidige postcodegebied				
		0-5%	5-10%	10,1-15%	15,1-20%	Meer dan 20%
Vorige postcodegebied	0-5%	41,7%	31,3%	18,8%	2,1%	6,3%
	5,1-10%	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%
	10,1-15%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	15,1-20%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Meer dan 20%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Tabel 16: Percentage Surinaamse Nederlanders vorige en huidige postcodegebied

In tegenstelling tot de andere etnische groepen is te zien dat Surinaamse Nederlanders voornamelijk verhuizen naar buurten die een sterkere concentratie van de eigen etnische groep hebben.

5.2.4. Tussenconclusie

Wanneer er gekeken wordt naar de woonmilieus valt op dat de etnische minderheden een relatief grote voorkeur hebben voor het woonmilieu buiten-centrum. Dit komt overeen met het beeld dat ontstaat na het onderzoeken van de verhuizingen tussen de woonmilieus. Hieruit blijkt dat de etnische minderheden relatief vaak verhuizen naar het woonmilieu buiten-centrum. Voor de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders en de Surinaamse Nederland geldt echter dat ze ook een grote voorkeur hebben voor het woonmilieu centrum-stedelijk. Wanneer er gekeken wordt naar de voorkeuren wat betreft de concentratie van de eigen etnische groep in de buurten valt op dat over het algemeen etnische minderheden vaak verhuizen naar buurten met een lagere concentratie van de eigen groep. Een uitzondering hierop zijn de Surinaamse Nederlanders, deze groep heeft een grotere voorkeur voor een grotere concentratie van de eigen bevolkingsgroep in de buurt.

5.3 Kenmerken van de woning

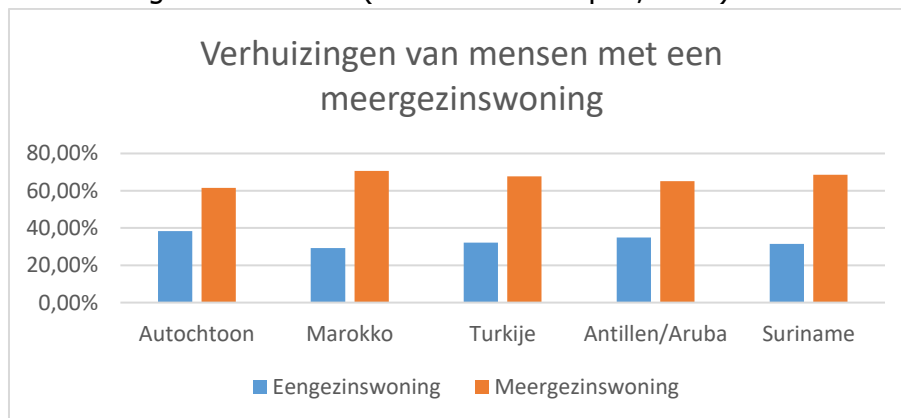
5.3.1. Type woning

Tussen de autochtonen en de minderheden zit een groot verschil wat betreft het type huidige woning. Van de autochtonen woont 62,4% van de mensen in een eengezinswoning, terwijl van de minderheden slechts 34% in een eengezinswoning woont.

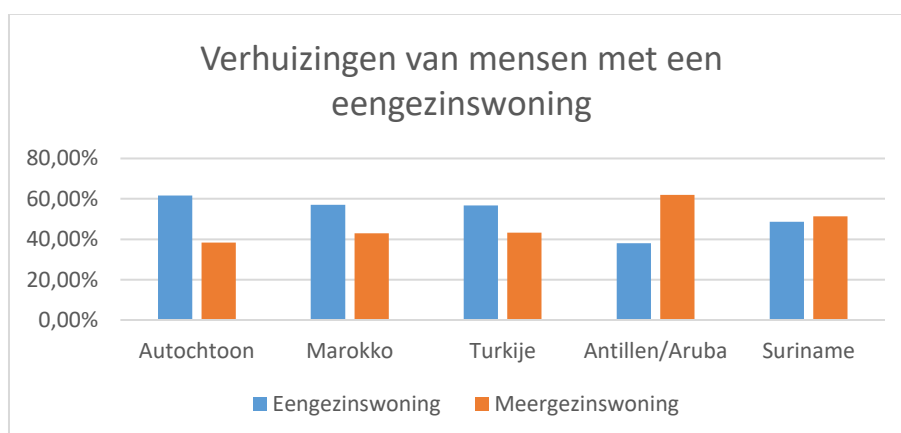
Wanneer er daarna naar de variabele gewenste type woning wordt gekeken is een geheel ander patroon te zien. Bij de Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders is te zien dat er een voorkeur is voor eengezinswoningen. Bij de Surinaamse Nederlanders is een minimaal verschil tussen beide groepen.

Wanneer deze variabele wordt vergeleken met het huidige type woning is te zien dat alleen bij de autochtone Nederlanders de verhoudingen tussen de gewenste en huidige woning bijna gelijk zijn.

Ook is er in dit onderzoek gekeken naar de etnische minderheden binnen de 31 grote gemeenten die al verhuisd zijn en de stappen die deze groepen al dan niet gezet hebben op de woningmarkt. Dit is interessant, omdat een stap op de woningmarkt na een verhuizing kan betekenen dat de etnische minderheden de sociale ladder hebben beklommen en in staat zijn om hun sociaaleconomische bronnen in te zetten in de nabijheid van Nederlanders en andere gewilde locaties (Bolt en Van Kempen, 2010).

Figuur 6: Verhuizingen van mensen met een meergezinswoning

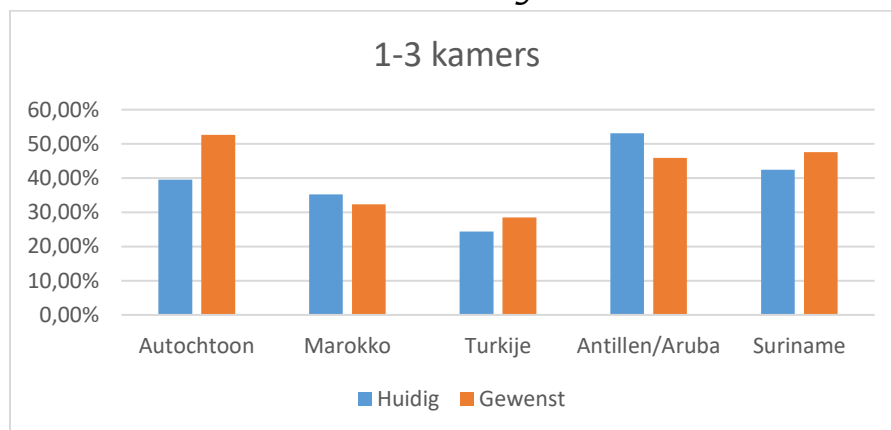

Figuur 7: Verhuizingen van mensen met een eengezinswoning

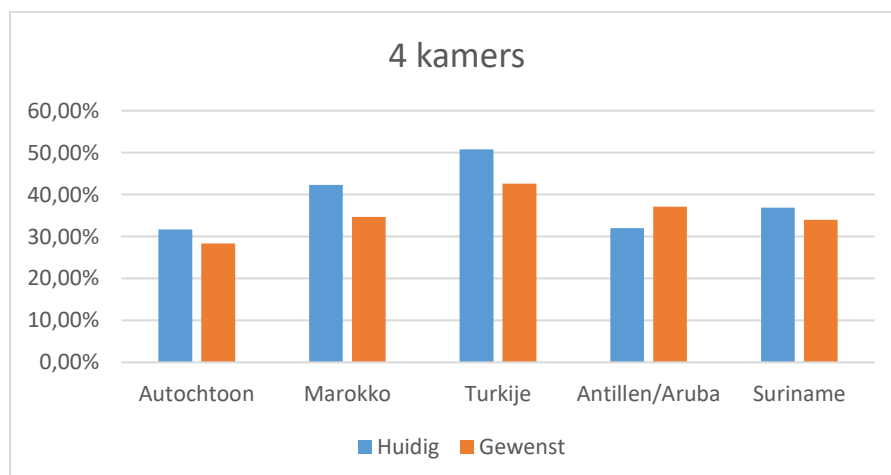
Op basis van het WoON lijkt in eerste instantie dat wat betreft type woning de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders die zijn verhuisd de meeste stappen op de woningmarkt hebben gezet. Van de Arubaanse en Antilliaanse Nederlanders is namelijk bijna 35% van de mensen die eerst in een meergezinswoning woonde verhuisd naar een eengezinswoning. Als er naar de verhuizingen vanuit de eengezinswoningen wordt gekeken ontstaat er echter een ander beeld. Maar liefst 62% van de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders verhuizen van een eengezinswoning naar een meergezinswoning.

Voor de andere groepen etnische minderheden liggen de verhoudingen anders. De Marokkaanse Nederlanders, Turkse Nederlanders en de Surinaamse Nederlanders zijn verhuisd ongeveer 30% van een meergezinswoning naar een eengezinswoning. Voor de Surinaamse Nederlanders geldt dat ongeveer de helft van de mensen in een eengezinswoning blijft wonen na een verhuizingen en dat de overige helft gaat wonen in een meergezinswoning. Van de Marokkaanse en Turkse Nederlanders verhuist ongeveer 57% van de mensen die eerst in een eengezinswoning woonde wederom naar eengezinswoning.

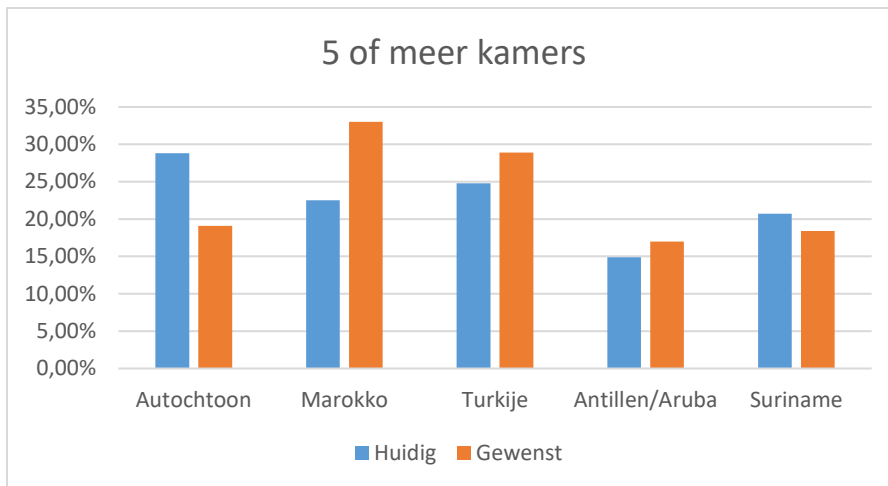
5.3.2. Hoeveelheid kamers in de woning

Figuur 8: 1-3 kamers (huidige en gewenste situatie)

Figuur 9: 4 kamers (huidige en gewenste situatie)

Figuur 10: 5 of meer kamers (huidige en gewenste situatie)

Zoals in de bovenstaande figuren te zien is zijn er duidelijke verschillen tussen de etnische groepen onderling, en is er een verschil met de autochtone Nederlanders wat betreft de gewenste hoeveelheid kamers. Autochtone Nederlanders hebben een grote voorkeur voor het wonen in een woning met 1-3 kamers. Dit geldt ook voor de Surinaamse Nederlanders en de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders. Opvallend is echter dat alleen de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders daadwerkelijk vaak in een woning met 1-3 kamers wonen. Autochtone Nederlanders en Surinaamse Nederlanders wonen ook vaak in een woning met 1-3 kamers, maar minder dan dat ze graag zouden willen. Bij de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders is het juist zo dat ze vaker dan dat ze zouden willen in een woning met 1-3 kamers wonen.

Voor de categorie 4 kamers geldt dat alle bevolkingsgroepen vaker in deze categorie wonen dan gewenst. De Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders zijn echter een uitzondering, deze bevolkingsgroep woont minder dan gewenst in een woning met 4 kamers. Verder valt op dat het percentage Turkse Nederlanders dat in een woning met 4 kamers woont bijzonder hoog is.

In de categorie grote woningen, met 5 kamers, valt op dat alleen de Surinaamse Nederlanders en de autochtone Nederlanders vaker in deze woningen wonen dan gewenst. Vooral bij de Marokkaanse Nederlanders is een groot verschil in de percentages wat betreft de wensen en wat betreft de huidige situatie. Ook valt wederom op dat het aandeel Turkse Nederlanders in deze categorie relatief groot is.

Het feit dat Turkse Nederlanders zo vaak in woningen met relatief veel kamers wonen is misschien te verklaren door het feit dat in de Turkse gemeenschap vaak meerdere generaties bij elkaar wonen. Dit wordt bevestigd wanneer naar de antwoorden op de vraag *'Wonen er op dit adres meer huishoudens?'* wordt gekeken.

Wanneer er wordt gekeken naar de stappen op de woningmarkt die de verschillende etnische groepen hebben gezet wat betreft de hoeveelheid kamers blijken de Turkse Nederlanders het relatief het beste gedaan te hebben. Van de Turkse Nederlanders die eerst in een woning met 1 tot 3 kamers woon en die verhuist zijn in de jaren voorafgaand aan het WoON blijkt maar liefst 48,5% verhuist te zijn naar een woning met 4 kamers en 16,8% naar een woning met vijf of meer kamers.

Bij het vergelijken van de ontwikkeling in de hoeveelheid kamers valt bij de etnische minderheden ook de groep Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders op. Van de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders die eerst in een woning met 5 of meer kamers woonde is 60% verhuist naar een woning met 1-3 kamers en van de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders die eerst in een woning met 4 kamers woonden is ook 38,6% verhuist naar een woning met 1-3 kamers.

5.3.3. Woonoppervlakte

Bij alle bevolkingsgroepen die in dit onderzoek zijn meegenomen is het aandeel van mensen die een voorkeur heeft voor een woning met een woonoppervlakte tussen de 51m² en de 100m² het grootste. Verder lijken de verschillen tussen de bevolkingsgroepen mee te vallen. Het enige dat meteen opvalt is het relatief lage aandeel in de categorie 101-150m² en in de categorie 151-200m² en het relatief hoge aandeel groter dan 200m² bij de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders.

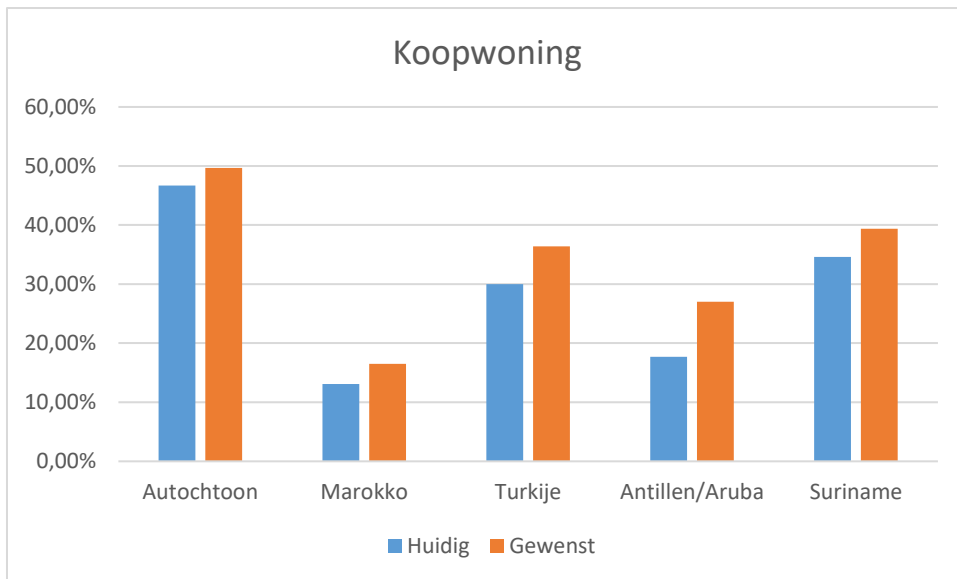
De autochtone Nederlanders wonen over het algemeen in woningen met een groter woonoppervlakte. Bij de etnische minderheden valt op dat voornamelijk Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders in woningen met een relatief klein woonoppervlak wonen. Gezien het feit dat eerder is geconcludeerd dat deze bevolkingsgroep relatief weinig kamers heeft is dit geen verrassing.

In het WoON is ook de variabele oppervlakte vorige woning beschikbaar. De respondenten kunnen antwoorden of de huidige woning groter, vrijwel even groot of kleiner is. De verdeling van de antwoorden bij deze variabele komen overeen met het beeld dat eerder in dit hoofdstuk wordt geschetst. Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders gaan er na een verhuizing ook wat betreft woonoppervlakte het meest regelmatig op achteruit, terwijl de Turkse Nederlanders juist in positieve zin eruit springen. Na een verhuizing woont de helft van deze groep in een woning die qua oppervlakte vrijwel gelijk is of zelfs groter.

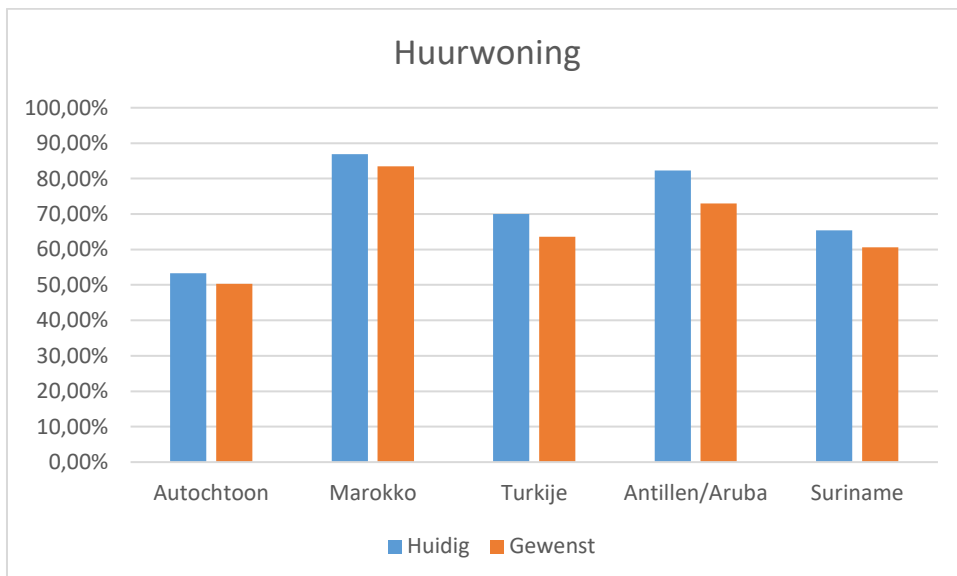
5.3.4. Woningeigendom (koopwoning/huurwoning)

Alle bevolkingsgroepen vaker in een huurwoning dan in een koopwoning. Bij de autochtone Nederlanders liggen deze aandelen echter dichtbij elkaar, dit is voor de overige bevolkingsgroepen niet het geval. Van de etnische minderheden wonen de Marokkaanse Nederlanders en de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders het minst vaak in een koopwoning.

Bij autochtone Nederlanders is er bijna geen verschil tussen het aandeel van de respondenten dat een voorkeur heeft voor een huur- of een koopwoning. Dit staat in contrast met de voorkeuren van de etnische minderheden. Deze bevolkingsgroepen geven aan een voorkeur te hebben voor een huurwoning. Van deze groepen steekt de groep Marokkaanse Nederlanders erboven uit. Maar liefst meer dan 80% van de respondenten van deze bevolkingsgroep heeft een voorkeur voor een huurwoning.

Figuur 11: Huidige en gewenste eigendom Koopwoning

Figuur 12: Huidige en gewenste eigendom Huurwoning

Wanneer er wordt gekeken naar de overeenkomsten tussen de gewenste en de huidige type woningeigendom valt op dat de voorkeuren grotendeels overeenkomen met de wensen, ook al is het huidige aandeel huurwoningen steeds wel net iets groter dan het gewenste aandeel huurwoningen.

Uit figuur 10 en figuur 11 kan worden geconcludeerd dat de huidige situatie van de verschillende etnische groepen wat betreft woningeigendom grotendeels overeenkomt met de voorkeuren van de etnische groepen.

Ook het type woningeigendom van de vorige woning is in het WoON opgenomen. Op deze manier kan er worden gekeken naar de eventuele stappen die de mensen zetten op de woningmarkt. De stap van een huurwoning naar een koopwoning wordt gezien als een stap vooruit. De Marokkaanse Nederlanders en de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders zetten

het minste deze stap. Van de Marokkaanse Nederlanders zet slechts 14% deze stap en van de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders weet slechts 11% deze stap te zetten. De Marokkaanse Nederlanders maken ook opvallend vaak de stap van een koopwoning naar een huurwoning, 47% van de verhuisden van die bevolkingsgroep verhuist van een koop- naar een huurwoning.

5.3.5. Tussenconclusie

Wat betreft woningeigendom zijn er grote verschillen tussen de autochtone Nederlanders en de etnische minderheden. De etnische minderheden wonen veel vaker in een meergezinswoning. De woningen waar de etnische minderheden in wonen zijn ook vaak kleiner dan de woningen van de autochtone Nederlanders. Dit is vooral duidelijk te zien wanneer er naar de categorie woningen met 5 of meer kamers wordt gekeken. Hier is duidelijk te zien dat vooral autochtone Nederlanders in deze grote woningen wonen. Het beeld dat etnische minderheden in kleinere woningen wonen wordt bevestigd wanneer ook het woonoppervlakte wordt onderzocht.

Ten slotte is er ook gekeken naar het woningeigendom. De autochtone Nederlanders wonen veel vaker in een koopwoning en de etnische minderheden vaker in een huurwoning. Dit komt echter wel grotendeels overeen met de voorkeuren van de bevolkingsgroepen, de etnische minderheden hebben vaak een voorkeur voor een huurwoning.

5.4 Conclusie

Op basis van de persoonsgegevens kan geconcludeerd worden dat er grote verschillen bestaan wat betreft de persoonlijke kenmerken tussen autochtone Nederlanders en etnische minderheden. De etnische minderheden zijn over het algemeen lager opgeleid en hebben ook een lager bruto gemiddeld inkomen. In het bijzonder scoren de Marokkaanse Nederlanders en de Turkse Nederlanders laag op deze kenmerken. Ook qua leeftijd verschillen de etnische minderheden van de autochtone Nederlanders. Vergeleken met deze autochtone Nederlanders is het aandeel jongere mensen veel hoger bij de etnische minderheden. Wat betreft de samenstelling van de huishoudens verschillen de etnische groepen allemaal enorm van elkaar, al lijkt de samenstelling van de huishoudens van Turkse en Marokkaanse Nederlanders enigszins op elkaar.

Daarnaast is er ook gekeken naar de kenmerken van de woning en de woonomgeving. Hier valt op dat alle groepen het meeste in het woonmilieu buiten-centrum wonen, maar autochtonen wonen in verhouding vaker in het woonmilieu groen-stedelijk. Wanneer er gekeken wordt naar de verhuizingen dan valt op dat in het bijzonder Surinaamse Nederlanders en Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders een grotere voorkeur voor het woonmilieu centrum-stedelijk hebben. De Surinaamse Nederlanders blijken ook een grotere voorkeur voor buurten te hebben met een concentratie van andere Surinaamse Nederlanders.

Autochtone Nederlanders blijken ook veel vaker in eengezinswoningen te wonen dan de etnische minderheden. Wanneer ze verhuizen blijven ze vaak in hetzelfde type woning wonen. Voor Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders en Surinaamse Nederlanders geldt echter dat ze vaker van een eengezinswoning naar een meergezinswoning verhuizen. Wanneer er wordt gekeken naar het aantal kamers in de woning blijkt dat in het bijzonder de Turkse Nederlanders een voorkeur hebben voor een woning met relatief veel kamers. Dit is waarschijnlijk grotendeels te verklaren door het feit dat er ook relatief vaak andere huishoudens op hetzelfde adres wonen. Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders wonen vaker in een woning met minder kamers en wanneer naar het oppervlak van de woningen wordt gekeken blijkt dat ze logischerwijs ook vaker in een kleinere woning wonen. Het laatste kenmerk van de woning dat aan bod is gekomen is het woningeigendom. Etnische minderheden wonen veel vaker in een huurwoning in vergelijking met autochtone Nederlanders. Ze geven echter ook aan vaker een voorkeur te hebben voor een huurwoning. Uit de analyse is dus gebleken dat er nogal wat verschillen zijn tussen de autochtone Nederlanders en de etnische minderheden. Deze verschillen betreffen zowel de persoonlijke kenmerken als de kenmerken van de woning en de woonomgeving. In hoofdstuk 7 zal worden ingegaan op de mate waarin deze verschillende kenmerken invloed uitoefenen op de verhuisingeneidigheid en de verhuiskans.

Hoofdstuk 6: Methode

6.1 Logistische regressie

In dit hoofdstuk zullen twee onderdelen van de analyse worden behandeld. Als eerst word de data beschrijvend geanalyseerd. Daarna volgt een statistische analyse. De statistische analyse die in dit onderzoek in SPSS gebruikt gaat worden om onderzoek te doen naar de verhuiskans is de logistische regressie. Deze variabele is namelijk binaire variabele en bestaat uit "verhuigeneigd" en "niet verhuigeneigd". Doordat deze variabele dichotoom is kan er geen multilevel regressie analyse worden gedaan. Om verbanden tussen etniciteit en verhuishwensen te vinden wordt dus gebruik gemaakt van een logistische regressie. Hierbij wordt aan de hand van kansen en kansverhoudingen de relatie tussen onafhankelijke en afhankelijke variabelen definieert (Field, 2013).

Lineairiteit is een voorwaarde voor de logistische regressie. Omdat de "outcome" variabele in dit model categorisch is word niet voldaan aan de voorwaarde (Berry, 1993). Om dit op te lossen kan gebruik gemaakt worden van een logaritmische transformatie (Berry en Feldman, 1985; Field, 2012). Deze transformatie zorgt dat een niet-lineaire relatie op een lineaire manier wordt weergegeven. De formule die bij de logistische regressie met meerdere "predictors" hoort is:

$$P(Y) = \frac{1}{1 + e^{-(b_0 + b_1X_{1i} + b_2X_{2i} + \dots + b_nX_{ni})}}$$

Formule 1: Een logistische regressie met meerdere "predictors".

De "predictors" is dit model zijn de onafhankelijke variabelen zoals besproken in hoofdstuk 4. In het volgende hoofdstuk zullen de uitkomsten van de logistische regressie besproken worden.

6.2 Vooronderstellingen

Voor het uitvoeren van een logistische regressie moet worden gecontroleerd of er aan de vooronderstellingen is voldoen. Volgens Field (2012) zijn deze vooronderstellingen bij een logistische regressie de multicollineariteit en een lineair verband tussen de logit van de afhankelijke variabele en de onafhankelijke variabelen. Deze laatste vooronderstelling is echter niet van toepassing op dit onderzoek. In dit onderzoek is namelijk geen van de onafhankelijke variabelen een ratiovariabele.

Multicollineariteit houdt in dat er gekeken wordt in welke mate de verschillende variabelen in de regressie onderling samenhangen. Een hoge mate van samenhang kan namelijk invloed hebben op de regressie.

Er zijn verschillende zienswijzen wat betreft de omgang met multicollineariteit. In dit onderzoek wordt de werkwijze van Field (2012) aangehouden. Field (2012) raadt een analyse op basis van toleranties en VIF-waarden aan. Hierbij geven toleranties van onder de 0,1 en VIF waarden van boven de 10 een indicatie van multicollineariteit. Daarnaast word ook op basis van het advies van De Vocht (2013) een collineariteit-matrix gemaakt. Deze toetsingen geven aan dat er in dit onderzoek geen sprake is van multicollineariteit.

Hoofdstuk 7: Resultaten logistische regressie

7.1 Verhuisceneigdheid

Uit de analyse van de verhuisceneigdheid van inwoners van de 31 grote gemeenten in Nederland blijkt op basis van de logistische regressie dat de opgenomen individuele kenmerken en de kenmerken van de woning/woonomgeving een redelijke voorspellende waarde hebben. Voor deze groep is het verband namelijk matig sterk te noemen (Nagelkerke $R^2=0,17$).

Dit houdt in dat de geselecteerde individuele kenmerken en de kenmerken van de woning/woonomgeving samen redelijk goed voorspellen of iemand daadwerkelijk verhuist of niet. Op basis van dit model kunnen dan ook redelijk betrouwbare uitspraken worden gedaan.

Het model geeft weer in welke mate de verschillende individuele kenmerken en de kenmerken van de (huidige) woning/woonomgeving invloed uitoefenen op de verhuisceneigdheid. Alle variabelen zijn categorisch, dit heeft als gevolg dat de invloed van iedere specifieke variabele goed met elkaar kan worden vergeleken. De regressie wordt weergegeven in tabel 18.

Hierbij laten de verschillende uitslagen zien in welke mate dat specifieke aspect invloed heeft op het feit of iemand verhuist of juist niet. Hoe groter de positieve uitslag, hoe groter de kans dat iemand verhuist ten opzichte van de referentiecategorie. Een negatieve score geeft dus een beperking van de kans op verhuizen weer. De gehele regressie is opgenomen in bijlage II.

Bij deze regressie moet in acht worden gehouden dat er nog meer individuele kenmerken en kenmerken van de woning/woonomgeving zijn. De regressie is niet gecorrigeerd voor al deze variabelen. In sommige situaties kunnen de uitslagen beïnvloed worden door het ontbreken van deze variabelen.

Uit de regressie blijkt dat van de individuele kenmerken leeftijd de grootste invloed heeft op de verhuisceneigdheid van de respondenten. Mensen in de categorie 35-64 hebben de grootste neiging om te verhuizen.

Daarnaast heeft van de individuele kenmerken ook het opleidingsniveau een grote invloed op de verhuisceneigdheid. Hoe lager het opleidingsniveau, hoe kleiner de neiging om te verhuizen. Ook de samenstelling van het huishouden heeft een significante invloed op de verhuisceneigdheid. Wanneer er sprake is van een niet-gezinshuishouden, een 1-ouder gezin + anderen of een paar met kinderen en anderen is de verhuisceneigdheid hoger.

Ook het inkomen heeft invloed op de verhuisceneigdheid van de mensen. Hoe hoger het inkomen, hoe eerder mensen willen verhuizen.

Een belangrijke factor in dit onderzoek is de etniciteit van de respondenten. Uit de logistische regressie blijkt dat etniciteit niet significant is, dit is te zien in tabel 18. Het is dus niet zo dat mensen met een andere etniciteit dan de autochtone Nederlanders meer of minder willen verhuizen.

Wanneer er gekeken wordt naar de kenmerken van de woning/woonomgeving blijkt dat het woningeigendom en het woonoppervlak de grootste invloed hebben op de

verhuiscgenigheid. Mensen die in een huurwoning wonen hebben veel eerder de neiging om te verhuizen dan mensen die in een koopwoning wonen.

Bij het woonoppervlak valt op dat hoe groter de woning, hoe minder mensen geneigd zijn om te verhuizen. Dit sluit aan bij het aantal kamers. Hoe meer kamers mensen hebben, hoe minder ze geneigd zijn om te verhuizen.

Wanneer er wordt gekeken naar de invloed van het woonmilieu blijkt dat hoe stedelijker de mensen wonen, hoe groter de verhuiscgenigheid.

In bijlage II is te zien wat de invloed van het individueel inbrengen van de variabelen op de variabele etniciteit is. Wanneer alleen de variabele etniciteit in het model zit blijkt dat alle etnische minderheden eerder geneigd zijn om te verhuizen dan autochtone Nederlanders. Dit geldt in het bijzonder voor de Marokkaanse Nederlanders, de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders en de overige niet-westerse minderheden.

	Alleen etniciteit	B-score na toevoegen persoonlijke kenmerken	B-score na toevoegen kenmerken woning/woonomgeving
Autochtone Nederlanders (ref)			
Marokko	0,400	0,338	0,069
Turkije	0,186	0,153	-0,018
Antillen/Aruba	0,575	0,262	0,039
Suriname	0,071	0,126	-0,045
Overig westers	0,051	0,082	-0,065
Overig niet westers	0,572	0,235	0,022

Tabel 17: B-score variabele etniciteit verhuiscgenigheid

Om te controleren of deze verhuiscgenigheid veroorzaakt wordt door de etniciteit of de persoonlijke kenmerken en de kenmerken van de woning/woonomgeving worden deze kenmerken één voor één aan het model toegevoegd. Allereerst wordt er gekeken naar de invloed van de persoonlijke kenmerken. Wanneer er gecorrigeerd wordt voor leeftijd neemt de mate van verhuiscgenigheid af, de etnische minderheden hebben echter hierna nog steeds de neiging om eerder te verhuizen dan autochtone Nederlanders. Ook wanneer gecontroleerd wordt voor opleidingsniveau blijkt dat etnische minderheden nog steeds een significant grotere neiging hebben om te verhuizen. Als hierna het bruto-inkomen en de samenstelling van het huishouden worden toegevoegd aan het model blijkt er wederom weinig te veranderen. Na het corrigeren voor de persoonlijke kenmerken blijkt dus dat etniciteit nog steeds een grote invloed heeft op de neiging om te verhuizen, dit is te zien in tabel 17.

Na de persoonlijke eigenschappen worden ook de eigenschappen van de woning/woonomgeving stap voor stap aan het model toegevoegd. Als eerste wordt de variabele woningeigendom toegevoegd. Na het toevoegen van woningeigendom blijkt dat de mate waarin etniciteit de verhuiscgenigheid beïnvloed afneemt. De mate waarin etniciteit de verhuiscgenigheid beïnvloed wordt helemaal beperkt wanneer de woonvorm (eengezinswoning/meergezinswoning) wordt toegevoegd aan het model. Op dit moment is de invloed van de variabele etniciteit ook niet meer significant. Zoals te zien in tabel 17 blijft het

effect klein, ook zo nadat de variabelen woonoppervlakte, aantal kamers en woonmilieu worden toegevoegd aan het model.

Het blijkt dus dat etnische minderheden wel degelijk meer de neiging hebben om te verhuizen. Dit wordt echter niet verklaard door hun afkomst, maar door het feit dat ze jonger zijn en dat ze in minder goede en kleinere woningen wonen.

Zoals eerder besproken in hoofdstuk 4, zijn er verschillende variabelen die etniciteit weergegeven. In deze analyse is gekozen voor de gegevens uit het GBA, de etniciteit naar herkomst. Omdat deze variabele echter dusdanig afwijkt van de variabele waarbij de respondenten zelf aan kunnen geven tot welke etnische groepering ze behoren is deze analyse ook uitgevoerd voor die variabele. Het blijkt echter dat er wat betreft de verhuigeneidheid nauwelijks verschillen zijn tussen de twee variabelen.

Variabele	B	Significantie
Etniciteit (autochtoon referentie)		0,621
Marokko	0,069	0,306
Turkije	-0,018	0,769
Antillen/Aruba	0,039	0,650
Suriname	-0,045	0,430
Overig westers	-0,065	0,163
Overig niet-westers	0,022	0,662
Leeftijd (17-34 jaar referentie)		0,000
35-64 jaar	-0,779	0,000
65 jaar en ouder	-1,685	0,000
Hoogst voltooide opleiding (HBO, Universiteit referentie)		0,000
Overige opleidingen	-0,207	0,129
Lager onderwijs	-0,545	0,000
LBO	-0,562	0,000
MAVO, MULO, VMBO	-0,477	0,000
HAVO, VWO, MBO	-0,209	0,000
Woningeigendom (koopwoning referentie)		
Huurwoning	0,663	0,000
Woningtype (eengezinswoning referentie)		
Meergezinswoning	0,361	0,000
Woonmilieu (centrum-stedelijk referentie)		0,000
Buiten-centrum	0,148	0,000
Groen-stedelijk	0,001	0,988
Centrum-dorps	-0,124	0,175
Landelijk wonen	-0,311	0,014
Bruto-inkomen (0-20.000 referentie)		0,003

20.001-35.000 euro	0,035	0,263
35.001-60.000 euro	0,074	0,038
Meer dan 60.000 euro	0,157	0,000
Aantal kamers (1-3 kamers referentie)		0,018
4 kamers	-0,068	0,017
5 of meer kamers	-0,097	0,009
Woningoppervlakte (0-50 m2 referentie)		0,000
51-100 m2	-0,241	0,000
101-150 m2	-0,431	0,000
151-200 m2	-0,461	0,000
Groter dan 200 m2	-0,554	0,000
Samenstelling huishouden (eenpersoons huishouden referentie)		0,000
Een paar	0,080	0,000
Een paar met kind(eren)	0,193	0,000
1-oudergezin	0,422	0,000
Niet-gezinshuishouden	0,474	0,000

Tabel 18: Uitkomsten logistische regressie verhuisgeneigdheid inwoners G31

7.2 Verhuiskans

Naast de verhuiscapaciteit wordt in dit onderzoek ook de verhuiskans onderzocht. Uit de analyse van de verhuiskans van de inwoners van de 31 grote gemeenten in Nederland blijkt op basis van de logistische regressie dat de opgenomen individuele kenmerken en de kenmerken van de woning/woon omgeving een redelijke voorspellende waarde hebben. Voor deze groep is het verband namelijk matig sterk te noemen (Nagelkerke $R^2=0,209$). Dit betekent dat de geselecteerde individuele kenmerken en de kenmerken van de woning/woon omgeving samen redelijk goed voorspellen of iemand daadwerkelijk verhuist of niet. Op basis van dit model kunnen dan ook redelijk betrouwbare uitspraken worden gedaan. De uitkomsten van het model zijn te vinden in tabel 20.

Uit de regressie van de individuele kenmerken blijkt dat etniciteit een grote invloed heeft op de verhuiskansen. Alle groepen etnische minderheden, met als uitzondering de overig westerse minderheden, hebben een kleinere verhuiskans dan de autochtone Nederlanders. Voornamelijk Turkse en Marokkaanse Nederlanders hebben een veel lagere verhuiskans dan de autochtone Nederlanders.

Naast etniciteit heeft ook de samenstelling van het huishouden invloed op de verhuiskansen. De personen die horen bij de categorieën paar met kinderen en 1-ouder gezin hebben een veel lagere verhuiskans dan een éénpersoonshuishouden. Daar staat tegenover dat een paar weer een grotere kans heeft dan het éénpersoonshuishouden om te verhuizen.

Ook inkomen heeft invloed op de verhuiskansen. Zoals al verwacht werd is te zien dat hoe hoger het inkomen is, hoe hoger de verhuiskans.

Een andere variabele die de verhuiskans beïnvloedt, is het opleidingsniveau. In tabel 20 is te zien dat in het bijzonder mensen met de opleiding LBO of MAVO, MULO, VMBO een lagere verhuiskans hebben dan mensen met een HBO of academische opleiding.

Het laatste persoonlijke kenmerk dat invloed uitoefent op de verhuiskans is leeftijd. Hoe hoger de leeftijd wordt, hoe lager de verhuiskans.

In dit model zijn niet alleen persoonlijke kenmerken opgenomen. Ook gewenste kenmerken van de woning/woon omgeving komen aan bod. In dit model zijn deze kenmerken gemodificeerd, de reden hiervoor is te vinden in hoofdstuk 4. Van de kenmerken van de woning/woon omgeving oefent de variabele gewenste woonmilieu de grootste invloed uit op de verhuiskansen. Ondanks dat mensen met de gewenste categorie landelijk wonen net een grotere kans hebben om te verhuizen dan mensen die graag in een centrum-dorps woonmilieu willen wonen, ontstaat er een beeld van hoe ruraler de mensen willen wonen, hoe kleiner de verhuiskans is.

Uit de analyse blijkt dat ook het gewenste oppervlakte de verhuiskans mede bepaalt. Hoe groter het gewenste oppervlakte van de woning, hoe kleiner de verhuiskans. Dit klinkt ook logisch, gezien het feit dat grotere woningen ook een stuk duurder zijn en minder beschikbaar. Dit staat enigszins in contrast met de uitkomsten bij de variabele aantal kamers. Hier lijkt het er namelijk op dat mensen die een woning willen hebben met een groter aantal kamers een grotere verhuiskans hebben.

Mensen die in een meergezinswoning willen wonen hebben ook een veel grotere kans om te verhuizen dan mensen die in een eengezinswoning willen wonen. Ditzelfde geldt ook voor

mensen die in een huurwoning willen wonen, deze mensen hebben een grotere verhuiskans dan mensen die in een koopwoning willen wonen.

Daarnaast is er bij dit model ook gekeken naar de invloed van de verschillende variabelen op de sterkte van het verband tussen etniciteit en de verhuiskans. Als eerste zijn de effecten van de persoonlijke kenmerken op de invloed van etniciteit op de verhuiskans onderzocht. Wanneer er gecorrigeerd wordt voor leeftijd verandert er weinig, etnische minderheden hebben nog steeds veel minder kans om te verhuizen naar een gewenste woning dan autochtone Nederlanders. Na het toevoegen van leeftijd, opleidingsniveau en bruto-inkomen verandert er wederom weinig. De samenstelling van het huishouden blijkt wel invloed uit te oefenen op de sterkte van het verband tussen etniciteit en de verhuiskans, dit verband wordt een stuk zwakker. Er zijn echter nog steeds grote verschillen wat betreft de verhuiskans die verklaard kunnen worden uit de etniciteit. Na het corrigeren voor de persoonlijke kenmerken blijkt dus dat etniciteit nog steeds een grote invloed uitoefent op de kans om te verhuizen naar de gewenste woning, zoals te zien is in tabel 19 bij de B-score na toevoegen persoonlijke kenmerken.

	Alleen etniciteit	B-score na toevoegen persoonlijke kenmerken	B-score na toevoegen kenmerken woning/woonomgeving
Autochtone Nederlanders (ref)			
Marokko	-0,843	-0,49	-0,888
Turkije	-0,698	-0,326	-0,637
Antillen/Aruba	-0,166	0,04	-0,109
Suriname	-0,346	0,001	-0,241
Overig westers	0,216	0,267	0,078
Overig niet westers	-0,037	0,144	-0,122

Tabel 19: B-score etniciteit verhuiskans

Na de persoonlijke kenmerken zijn ook de kenmerken van de woning/woon omgeving in het model opgenomen. Als eerste zijn het woningeigendom en de woonvorm toegevoegd en het blijkt dat met deze variabelen in het model het effect van etniciteit op de verhuiskans enigszins minder wordt. In tabel 19 is te zien dat wanneer de variabelen woonoppervlakte, aantal kamers en woonmilieu worden toegevoegd aan het model, de invloed van etniciteit op de verhuiskans toeneemt.

Het blijkt dus dat etnische minderheden minder kans hebben om te verhuizen naar een gewenste woning en dat zelfs na het corrigeren voor de persoonlijke kenmerken en de kenmerken van de woning/woon omgeving de afkomst een grote invloed heeft op de verhuiskans.

Ook bij de verhuiskans is gebleken dat er nauwelijks een verschil is of de variabele geregistreerde etniciteit of de variabele gepercipieerde etniciteit wordt gebruikt.

Variabele	B	Significantie
Etniciteit (autochtoon referentie)		0,000
Marokko	-0,888	0,000
Turkije	-0,637	0,000
Antillen/Aruba	-0,109	0,421
Suriname	-0,241	0,025
Overig westers	0,078	0,384
Overig niet-westers	-0,122	0,153
Leeftijd (17-34 jaar referentie)		0,002
35-64 jaar	-0,004	0,922
65 jaar en ouder	-0,271	0,001
Opleidingsniveau (HBO, Universiteit referentie)		0,010
Overig opleidingen	-0,042	0,864
Lager onderwijs	-0,230	0,005
LBO	-0,218	0,004
MAVO, MULO, VMBO	-0,078	0,280
HAVO, VWO, MBO	-0,149	0,003
Woningeigendom (koopwoning referentie)		
Huurwoning	0,128	0,011
Woningtype (eengezinswoning referentie)		
Meergezinswoning	0,764	0,000
Woonmilieu (centrum-stedelijk referentie)		0,000
Buiten-centrum	-2,849	0,000
Groen-stedelijk	-3,298	0,000
Centrum-dorps	-4,362	0,000
Landelijk wonen	-4,207	0,000
Bruto-inkomen (0-20.000 referentie)		0,000
20.001-35.000 euro	0,181	0,001
35.001-60.000 euro	0,318	0,000
Meer dan 60.000 euro	0,396	0,000
Aantal kamers (1-3 kamers referentie)		0,000
4 kamers	0,490	0,000
5 of meer kamers	0,994	0,000
Woningoppervlakte (51-100 m2 referentie)		0,000
0-50 m2	-0,602	0,000
101-150 m2	-0,685	0,000
151-200 m2	-0,476	0,000
Groter dan 200 m2	-1,592	0,000
Samenstelling huishouden		0,000

(eenpersoonshuishouden referentie)		
Een paar	0,477	0,000
Een paar met kind(eren)	-0,346	0,000
1-oudergezin	-0,804	0,000
Niet-gezinshuishouden	0,277	0,011

Tabel 20: Uitkomsten logistische regressie verhuiskans inwoners G31

7.3 Conclusie

Na het uitvoeren van de logistische regressie is gebleken dat etnische minderheden vaker verhuigeneigd zijn dan autochtone Nederlanders. Dit wordt echter niet verklaard door hun afkomst, maar door het feit dat ze jonger zijn en vaker in een minder goede woning/woon omgeving wonen.

Wanneer de etnische minderheden willen verhuizen hebben ze echter een minder goede kans om in een gewenste woning terecht te komen. Hun afkomst heeft namelijk wel invloed op de verhuiskans wel direct invloed op de verhuiskans. De etnische minderheden hebben minder kans om in een gewenste woning/woon omgeving terecht te komen dan autochtone Nederlanders. In het bijzonder zijn het de Turkse en Marokkaanse Nederlanders die minder kans hebben om te verhuizen naar een gewenste woning of woon omgeving. Het feit dat de verhuiskans van etnische minderheden kleiner is dan de verhuiskans van autochtone Nederlanders heeft als gevolg dat het verhuisgedrag van de etnische minderheden (gedeeltelijk) verklaart kan worden vanuit beperkingen op de woningmarkt. Dit komt overeen met de etnische stratificatie benadering in de theorie, die etnische concentraties in buurten verklaart vanuit beperkingen in plaats van de concentraties te zijn als een gevolg van voorkeuren.

Hoofdstuk 8: Conclusie

In de literatuur worden meerdere verklaringen gegeven over waarom etnische minderheden zich concentreren in bepaalde stedelijke gebieden. Een deel van deze verklaringen heeft de voorkeuren van etnische minderheden als grondslag voor het ontstaan van etnische segregatie. Een andere deel van de verklaringen legt juist de nadruk op beperkingen van etnische minderheden op de woningmarkt. In dit onderzoek is getracht te verklaren door welk mechanisme etnische segregatie in Nederland ontstaat. Dit is gebeurd aan de hand van de volgende onderzoeksvraag: "In hoeverre worden de verhuiscwensen van de vier grootste groepen niet-westerse minderheden in Nederland gerealiseerd en in hoeverre wijkt dit af van de realisatie van de verhuiscwensen van autochtonen en hoe kan een verschil worden verklaard?"

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van het WoON 2006 en het WoON 2009. Omdat concentraties van etnische minderheden zich in het bijzonder vaak in steden voordoet is er gekozen om de focus van het onderzoek te leggen op de 31 grote gemeenten in Nederland. Uit de analyse blijkt dat qua persoonskenmerken de etnische minderheden erg verschillen van de autochtone Nederlanders. Over het algemeen hebben de etnische minderheden een lager opleidingsniveau en is het bruto-inkomen een stuk lager dan de autochtone Nederlanders. Wanneer er naar de leeftijden van de verschillende bevolkingsgroepen wordt gekeken valt op dat bij de etnische minderheden het aandeel jongere mensen (17-34 jaar) aanzienlijk groter is dan bij de autochtone Nederlanders. Het aandeel oudere mensen (65 jaar en ouder) is aanzienlijk kleiner dan bij de autochtone Nederlanders. Ook wat betreft de samenstelling van de huishoudens is er een verschil te zien tussen autochtone Nederlanders en de etnische minderheden. Autochtone Nederlanders wonen veel vaker alleen of samen met een partner, terwijl bijvoorbeeld Turkse en Marokkaanse Nederlanders veel vaker als paar met kinderen wonen.

Ook de kenmerken van de woning zijn in de analyse aan bod gekomen. Autochtone Nederlanders wonen het meest in eengezinswoningen, terwijl de etnische minderheden juist vaker in meergezinswoningen wonen. Wat betreft de hoeveelheid kamers is er bij de autochtone Nederlanders, de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders en de Surinaamse Nederlanders eenzelfde soort patroon te zien. Deze bevolkingsgroepen wonen het meeste in woningen met 1 tot 3 kamers, daarna in woningen van 4 kamers en de kleinste groep is de woningen met 5 of meer kamers. Dit komt ook overeen met de wensen van deze bevolkingsgroepen. De Turkse en Marokkaanse Nederlanders hebben echter een grote voorkeur voor woningen met 4 kamers. Wanneer er gekeken wordt naar de verhuizingen is te zien dat wederom de Turkse Nederlanders de meeste vooruitgang boeken. Bijna de helft van de Turkse Nederlanders die is verhuisd en eerst in een woning van 1-3 kamer woonde, woont nu in een woning met 4 kamers. Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders verhuizen juist vaker naar een woning met minder kamers.

Er bestaat een verschil tussen de grootte van de woningen van autochtone Nederlanders en de etnische minderheden, zo blijkt uit de analyse. Autochtone Nederlanders wonen vaker in grotere woningen. Van de etnische minderheden wonen de Turkse en Marokkaanse Nederlanders in de grootste woningen. Wanneer er wordt gekeken naar de verhuizingen,

wordt het al bestaande beeld wederom bevestigd. De Turkse Nederlanders onderscheiden zich in positief opzicht en de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders verhuizen juist relatief vaak naar kleinere woningen.

Autochtone Nederlanders wonen ook veel vaker in een koopwoning dan de etnische minderheden. Opvallend is dat de etnische minderheden ook veel vaker aangeven een voorkeur te hebben voor een koopwoning. Marokkaanse Nederlanders zetten het minste de stap van een huurwoning naar een koopwoning en gaan juist relatief vaak terug van een koopwoning naar een huurwoning.

Kortom, de etnische minderheden verschillen qua kenmerken van de autochtone Nederlanders. Dit betreft niet alleen de persoonlijke kenmerken, maar ook op het gebied van de kenmerken van de woning/woon omgeving verschillen de etnische minderheden van de autochtone Nederlanders.

Er is ook nog kort naar de voorkeuren wat betreft de percentages van de eigen bevolkingsgroep in de buurt gekeken en hieruit blijkt dat verhuizingen van de etnische minderheden voornamelijk buurten met een lagere concentratie als bestemming hebben, met uitzondering echter van de Surinaamse Nederlanders.

Wanneer er wordt gekeken naar de verhuisgeneigdheid blijkt dat als alleen de variabele etniciteit aan het model is toegevoegd, het lijkt alsof etniciteit een grote invloed uitoefent op de verhuisneiging. Etnische minderheden hebben veel meer de neiging om te verhuizen dan autochtone Nederlanders. Vervolgens wordt echter eerst voor de persoonlijke kenmerken en daarna voor de kenmerken van de huidige woning/woon omgeving gecontroleerd. Na controle voor de persoonlijke kenmerken lijkt het nog steeds alsof etniciteit een grote invloed uitoefent op de verhuisgeneigdheid. Wanneer echter ook gecontroleerd wordt voor de kenmerken van de huidige woning/woon omgeving blijkt dat het effect bijna helemaal is verdwenen. Dit betekent dat etnische minderheden wel degelijk een grotere neiging hebben om te verhuizen, maar dit wordt niet verklaard door hun afkomst maar door het feit dat ze jonger zijn en dat ze vaker in een minder goede woning/woon omgeving wonen.

De statistische analyse laat ook zien dat niet alle bevolkingsgroepen een even grote kans hebben om te verhuizen. Alle etnische minderheden hebben een lagere kans om te verhuizen, maar met name Turkse en Marokkaanse Nederlanders doen het bijzonder slecht in vergelijking met autochtone Nederlanders. Zelfs nadat er gecontroleerd wordt voor de persoonlijke eigenschappen en de eigenschappen van de woning/woon omgeving is het effect van etniciteit op de verhuiskans nog altijd sterk. De afkomst van etnische minderheden beperkt dus kans om te verhuizen naar een gewenste woning/woon omgeving.

Uit de beschrijvende analyse blijkt dat de huidige woonsituatie wel degelijk deels overeenkomt met de voorkeuren van de etnische minderheden. Toch blijkt dat etnische minderheden vaker geneigd zijn om te verhuizen, doordat ze jonger zijn en in een minder goede woning/woon omgeving wonen. Wanneer de etnische minderheden willen verhuizen hebben ze minder kans om terecht te komen in een gewenste woning dan autochtone Nederlanders. Daarom lijkt de etnische stratificatie benadering, van alle benaderingen die in de literatuur aan bod komen, van toepassing te zijn op de Nederlandse context. De

verhuiskansen zijn niet gelijk met die van de autochtone Nederlanders, hier is ook nog veel verschil tussen de etnische groepen onderling en het verhuisgedrag van etnische minderheden is dus voornamelijk beïnvloed door beperkingen in plaats van voorkeuren. Dit betekent ook dat de locatie van aankomst in Nederland een rol speelt, omdat de etnische stratificatie als gevolg heeft dat de concentratie in deze locaties in stand wordt gehouden.

Hoofdstuk 9: Discussie en aanbevelingen

9.1 Koppeling data en literatuur

Er is een aantal tekortkomingen aan dit onderzoek die nog genoemd moeten worden. Uit het onderzoek blijkt, zoals eerder besproken in de conclusie, dat de verhuiskansen van etnische minderheden niet gelijk zijn aan die van autochtone Nederlanders. Dit komt overeen met de in de literatuur behandelde etnische stratificatie benadering. In dit onderzoek wordt dus geconcludeerd dat het verhuisgedrag van de etnische minderheden wordt beïnvloed door beperkingen. Wat de beperkingen precies zijn wordt uit dit onderzoek niet duidelijk.

9.2 Tekortkomingen data

Het WoON 2006 en het WoON 2009 fungeerden als databronnen in deze thesis. Gezien het feit dat het inmiddels 2017 is betekend dat de uitkomsten van dit onderzoek in perspectief geplaatst moeten worden. Het WoON 2009 is bijvoorbeeld hoogstwaarschijnlijk erg beïnvloed door de kredietcrisis van 2008. Dit staat in contrast met de huidige financiële perspectieven, die juist weer enigszins rooskleurig zijn.

Daarnaast heeft het WoON als databron ook andere beperkingen.

1. De lengte van het onderzoek

De data voor het WoON wordt op drie verschillende manieren verzameld: via internet, via de telefoon en face-to-face. Het doorlopen van de gehele enquête kost behoorlijk veel tijd, ondanks dat de hoeveelheid tijd per methode natuurlijk verschilt. Bij het WoON 2009 kostte het gemiddeld meer dan een half uur om de data te verzamelen bij een telefonisch en face-to-face interview. Over de dataverzameling via internet zijn geen gegevens bekend. Uit de grote hoeveelheid afgebroken enquêtes blijkt dat ook de respondenten de vragenlijst (te) lang vinden.

2. De periode van enquêteren

De data voor het WoON 2006 is verzameld tussen september 2005 en maart 2006. De data voor het WoON 2009 is verzameld tussen september 2008 en mei 2009. De verzameling van de data heeft dus meerdere maanden gekost. De redenen hiervoor zijn zowel praktisch als financieel. Dit kan wel gevolgen hebben voor de data. Gedurende deze maanden zijn er namelijk respondenten die verhuizen, en dit heeft als gevolg dat niet alle respondenten op de peildata (1 januari 2006 en 1 januari 2009) op de plek wonen die ze hebben opgegeven aan het WoON.

3. De doelgroep in dit onderzoek

De voornaamste doelgroep in dit onderzoek zijn de vier grote groepen etnische minderheden, te weten de Nederlanders met een Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse, Arubaanse en Surinaamse achtergrond. Deze groep is ondervertegenwoordigd in de dataset van het WoON. Dit wordt gecompenseerd met weegfactoren, maar het is natuurlijk veel sterker als de juiste verhoudingen qua bevolkingsgroepen daadwerkelijk geëncquêteerd worden.

Ook de definitie die in dit onderzoek is aangehouden wat betreft de etnische minderheden is wellicht een beperking. Er is gebruik gemaakt van de data uit het GBA. Uit het WoON blijkt echter dat relatief veel individuen van het GBA het stempel allochtoon krijgen terwijl ze zichzelf Nederlander voelen. De definitie die het GBA gebruikt is als volgt:

Individuen die in het buitenland zijn geboren en die ten minste één in het buitenland geboren ouder hebben worden gedefinieerd als eerste generatie allochtonen. Deze groep wordt ingedeeld bij de bijbehorende herkomstgroepering. Daarnaast zijn er ook de tweede generatie allochtonen. Dit zijn individuen die in Nederland geboren zijn met ten minste één ouder die in het buitenland geboren is. De herkomstgroepering is het geboorteland van de moeder, tenzij dat Nederland is. In dat geval is de herkomstgroepering bepaald door het geboorteland van de vader.

Dat betekent dus dat iemand die in Nederland geboren is en een Nederlandse moeder en een Turkse vader heeft, toch wordt geclassificeerd als lid van de etnische minderheid Turkse Nederlanders.

Ten slotte is bij de doelgroep ook nog de classificering van de Antilliaanse en Arubaanse Nederlanders een punt van aandacht. Er is namelijk een groot verschil tussen beide achtergrond, wat betreft economische ontwikkeling. Aruba heeft zich ontwikkeld tot een welvarend eiland, dit staat in contrast met Curaçao en Bonaire.

4. Onderscheid huishoudens en individuen

Het WoON richt zich op de populatie van personen van 18 jaar en ouder die in Nederland wonen en die niet in een instelling wonen. In het databestand zijn veel variabelen echter gericht op het huishouden. Om die reden kan een vertekend beeld ontstaan, het daarom van belang om kritisch naar de data te kijken.

Ook bij uitspraken op basis van de data uit registers moet een kritische kanttekening geplaatst worden. Deze worden voornamelijk gekoppeld op basis van het huishouden. Dit geldt ook voor het meten van opinies, bijvoorbeeld bij het meten van de verhuiscapaciteit of de voorkeuren wat betreft woning en woonomgevingen. Binnen een huishouden kunnen natuurlijk grote verschillen hierin bestaan.

9.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

In deze thesis is de verhuiscapaciteit en de verhuiskansen van etnische minderheden in Nederland in de periode rond 2006 en 2009 onderzocht. Hieruit kwam naar voren dat er wat betreft de verhuiscapaciteit verschillen zijn tussen de etnische groepen, de etnische minderheden hebben eerder de neiging om te verhuizen. Daarnaast zijn er ook verschillen in de verhuiskansen. Om aanvullende inzichten te bieden over de verhuiskansen is het van belang om verder onderzoek te doen naar de verklaringen voor de verschillende kansen van de bevolkingsgroepen.

Hoofdstuk 10: Literatuurlijst

Aalbers, M. B. (2005). Place-based social exclusion: redlining in the Netherlands. *Area*, 37(1), 100-109.

Alba, R. D., & Logan, J. R. (1991). Variations on two themes: Racial and ethnic patterns in the attainment of suburban residence. *Demography*, 28(3), 431-453.

Alba, R. D., & Logan, J. R. (1993). Minority proximity to whites in suburbs: An individual-level analysis of segregation. *American journal of sociology*, 1388-1427.

Alba, R., & Nee, V. (1997). Rethinking assimilation theory for a new era of immigration. *International migration review*, 826-874.

Bayer, P., Ross, S., & Topa, G. (2005). *Place of work and place of residence: Informal hiring networks and labor market outcomes* (No. w11019). National Bureau of Economic Research.

Böcker, A. G. M. (1994). Op weg naar een beter bestaan: De ontwikkeling van de maatschappelijke positie van Turken in Nederland.

Bolt, G. (2001). *Wooncarrières van Turken en Marokkanen in ruimtelijk perspectief*. Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap.

Bolt, G., & Van Kempen, R. (2003). Escaping poverty neighbourhoods in the Netherlands. *Housing, Theory and Society*, 20 (4), 209-222.

Bolt, G., M. van Ham & R. van Kempen (2006), 'Allochtonen op de woningmarkt: ruimtelijke segregatie en verhuisdynamiek' pp. 189- 216 in: F. van Tubergen & I. Maas (red.), *Allochtonen in Nederland in internationaal perspectief*, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Bolt, G., Van Kempen, R., & Van Ham, M. (2008). Minority ethnic groups in the Dutch housing market: Spatial segregation, relocation dynamics and housing policy. *Urban Studies*, 45(7), 1359-1384.

Bolt, G., & Van Kempen, R. (2010). Ethnic segregation and residential mobility: relocations of minority ethnic groups in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(2), 333-354.

Bryman, A. (2012). *Social research methods*. Oxford university press.

Burgers, J., & van der Lugt, H. (2006). Spatial assimilation of minority groups. *Journal of Housing and the Built Environment*, 21(2), 127-139.

Burgess, E. W. (1925). Can neighborhood work have a scientific basis. *The city*, 142-155.

Cheshire, P. (2012). Are mixed community policies evidence based? A review of the research on neighbourhood effects. In *Neighbourhood effects research: New perspectives* (pp. 267-294). Springer Netherlands.

Coniglio, N. D. (2004). Migropolis: migration networks and the formation of ethnic clusters in cities. 44th ERSA Congress.

van Dam, F. V., Boschman, S., Peeters, P., Kempen, R. V., Bolt, G. S., & Ekamper, P. (2010). Nieuwbouw, verhuizingen en segregatie: effecten van nieuwbouw op de bevolkingssamenstelling van stadswijken.

Dagevos J. (2009) Ruimtelijke concentratie van niet-westerse migranten: achtergronden, gevolgen en aangrijpingspunten voor het beleid: Sociaal en Cultureel Planbureau Den Haag

Desbarats, J. (1983). Spatial choice and constraints on behavior. *Annals of the Association of American Geographers*, 73(3), 340-357.

Fong, E., & Wilkes, R. (1999). The spatial assimilation model reexamined: an assessment by Canadian data. *International migration review*, 594-620.

Freeman, L. (2002). Does spatial assimilation work for black immigrants in the US?. *Urban Studies*, 39(11), 1983-2003.

Galster, G. (1987) *Homeowners and Neighborhood Reinvestment*. Durham, NC: Duke University Press.

Galster, G. C. (1999). The evolving challenges of fair housing since 1968: open housing, integration, and the reduction of ghettoization. *Cityscape*, 123-138.

Giffinger, R. (1998). Segregation in Vienna: impacts of market barriers and rent regulations. *Urban Studies*, 35(10), 1791-1812.

Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origins*. Oxford University Press on Demand.

Gordon, I., & Vickerman, R. (1982). Opportunity, preference and constraint: an approach to the analysis of metropolitan migration. *Urban Studies*, 19(3), 247-261.

van Ham, M., Manley, D., Bailey, N., Simpson, L., & Maclennan, D. (2012). *Neighbourhood effects research: New perspectives* (pp. 1-21). Springer Netherlands.

Hanson, S. (2005). Perspectives on the geographic stability and mobility of people in cities. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102(43), 15301-15306.

- Healy, P. (1997) "Social exclusion, neighbourhood life and governance capacity," in Vestergaard, H. (ed.), *Housing in Europe*, pp. 88-110, Horsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Hedman, L., Van Ham, M., & Manley, D. (2011). Neighbourhood choice and neighbourhood reproduction. *Environment and Planning A*, 43(6), 1381-1399.
- van Huis, L. V., & Nicolaas, H. (2000). Binnenlands verhuisgedrag van allochtonen (Migration interne des allochtones). *Maandstatistiek van de Bevolking (SN)*, 48(3), 36-45.
- Jobse, R. B., van Kempen, R., Hansman, H., Dieleman, F. M., & Hooimeijer, P. (1997). Sociaal-culturele ontwikkelingen en perspectieven [Social-Cultural Developments and Perspectives]. *Utrecht: Urban Research centre Utrecht, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Universiteit Utrecht*.
- Johnston, R.J., Gregory, D., Smith, D.M. (1986). *The Dictionary of Human Geography*. Basil Blackwell, Oxford.
- Kempen, R. van, P. Hooimeijer, P., G. Bolt, J. Burgers, S. Musterd, W. Ostendorf en E. Snel Segregatie en concentratie in Nederlandse steden. Mogelijke effecten en beleid Assen: Van Gorcum, 2000
- Kempen, R. van, & Bolt, G. (2009). Social cohesion, social mix, and urban policies in the Netherlands. *Journal of Housing and the Built Environment*, 24(4), 457-475.
- Van Kempen, R., Schutjens, V. A., & Van Weesep, J. (2000). Housing and social fragmentation in the Netherlands. *Housing Studies*, 15(4), 505-531.
- Kleinhans, R. (2004). Social implications of housing diversification in urban renewal: A review of recent literature. *Journal of Housing and the Built Environment*, 19(4), 367-390.
- Kullberg, J. & Kulu-Glasgow, I. (2009). Building Inclusion, Housing and Integration of Ethnic Minorities in the Netherlands. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau
- Kullberg, J., Vervoort, M., & Dagevos, J. (2009). Goede buren kun je niet kopen.
- Lafferty, S. L. (2010) Conducting questionnaire surveys. In Clifford, N., French, S. & Valentine. G., *Key Methods in Geography* (pp. 77-88) London: Sage
- Lieberson, S. (1961). The impact of residential segregation on ethnic assimilation. *Social forces*, 40(1), 52-57.
- Leidemeijer, K., Schulenberg, R., Noordhuizen, B. (2015) *Ontwikkeling van Ruimtelijke verschillen in Nederland*
- Lesthaeghe, R. (2010). The unfolding story of the second demographic transition. *Population and development review*, 36(2), 211-251.

- Liebertson, S., Peach, C., Robinson, V., & Smith, S. (1981). An asymmetrical approach to segregation. *Ethnic segregation in cities*.
- Massey, D. S. (1985). Ethnic residential segregation: A theoretical synthesis and empirical review. *Sociology and social research*, 69(3), 315-50.
- Massey, D. S., & Mullan, B. P. (1984). Processes of Hispanic and black spatial assimilation. *American journal of Sociology*, 836-873.
- Massey, D. S., & Denton, N. A. (1985). Spatial assimilation as a socioeconomic outcome. *American sociological review*, 94-106.
- Massey, D. S., & Gross, A. B. (1991). Explaining trends in racial segregation, 1970-1980. *Urban Affairs Review*, 27(1), 13-35.
- Mulder, C.H. (1993). *Migration dynamics: a life course approach*. Amsterdam: Thesis Publishers
- Mulder C.H. & Hooimeijer P. (1999) Residential relocations in the life course (Chapter 6). In: Wissen van L.J.G. and Dykstra P.A. (eds.), Population Issues. An Interdisciplinary Focus. *The Plenum Series on Demographic Methods and Population Analysis*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers
- Munnell, A. H., Tootell, G. M., Browne, L. E., & McEneaney, J. (1996). Mortgage lending in Boston: Interpreting HMDA data. *The American Economic Review*, 25-53.
- Musterd, S., Ostendorf, W., & Breebaart, M. (1998). *Multi-ethnic metropolis: patterns and policies* (Vol. 43). Springer Science & Business Media.
- Musterd S., Ostendorf W., & De Vos S., (2003) Neighbourhood effects and social mobility: a longitudinal analysis. *Housing Studies*, 18, 877-892
- Musterd, S., & Van Kempen, R. (2009). Segregation and housing of minority ethnic groups in Western European cities. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 100(4), 559-566.
- Phillips, D. (1998) 'Black minority ethnic concentration and dispersal in Britain', *Urban Studies*, 35(10): 1681-702.
- Phillips, D. and Karn, V. (1992) Race and housing in a property owning democracy, *New Community*, 18, pp. 355-369.
- Portes, A., & Sensenbrenner, J. (1993). Embeddedness and immigration: Notes on the social determinants of economic action. *American journal of sociology*, 1320-1350.

- Ponds, R., Van Ham, M., & Marlet, G. (2015). *Verschillen, ongelijkheid en segregatie: Literatuurstudie*. Atlas voor gemeenten.
- Prinssen, J., & Kropman, J. (1986). Huisvesting van etnische minderheden geregeld?: onderzoek naar het gebruik en de effecten van de VROM-circulaires MG 83-16 en MG 83-47.
- Salverda, W. (2015)., Vermogensongelijkheid op recordhoogte, Me Judice, 13 april 2015
- Sarre, P., Phillips, D. en Skellington, R. (1989). *Ethnic Minority Housing: Explanations and Policies*. Aldershot: Avebury.
- Schaake, K., Burgers, J., & Mulder, C. H. (2010). Ethnicity at the individual and neighborhood level as an explanation for moving out of the neighborhood. *Population research and policy review*, 29(4), 593-608.
- Schelling, T. C. (1969). Models of segregation. *The American Economic Review*, 59(2), 488-493.
- Schelling, T. C. (1971) Dynamic models of segregation. *Journal of Mathematical Sociology* 1, pp. 143-186
- Sharkey, P. (2012) Residential mobility and the reproduction of unequal neighborhoods. *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research* 14: 9–32
- South, S. J., & Crowder, K. D. (1997). Residential mobility between cities and suburbs: Race, suburbanization, and back-to-the-city moves. *Demography*, 34(4), 525-538.
- Tesser, P.T.M., Praag, C.S. van, van Dugteren, F.A., Herweijer, L.J. & Wouden, H.C. van der (1995) *Rapportage minderheden 1995. Concentratie en segregatie*. Rijswijk/Den Haag: SCP/VUGA.
- Veldboer, L., Kleinhans, R., & Duyvendak, J. W. (2002). The diversified neighbourhood in western Europe and the United States. *Journal of International Migration and Integration/Revue de l'integration et de la migration internationale*, 3(1), 41-64.
- Vervoort, M.H.M. (2011). *Living Apart Together: Ethnic Concentration in the Neighborhood and Ethnic Minorities' Social Contacts and Language Practices*. The Hague: SCP.
- Willekens, F. J. (1991). Understanding the interdependence between parallel careers. In *Female labour market behaviour and fertility* (pp. 11-31). Springer Berlin Heidelberg.
- Yinger, J. (1991). *Housing discrimination study: Incidence of discrimination and variation in discriminatory behavior*. US Dept. of Housing and Urban Development, Office of Policy Development and Research.

Zhou, M., & Logan, J. R. (1991). In and out of Chinatown: Residential mobility and segregation of New York City's Chinese. *Social Forces*, 70(2), 387-407.

van der Zwaard, J. (2005). 'De Nederlanders achterna? Twijfels van allochtone sociale stijgers over verhuizen naar een betere buurt', *Sociologie* 1(4): 463-75

Bijlage I

Sterkte van het verband	Nagelkerke R ²
geen verband	0-0,01
(zeer) zwak verband	0,01-0,09
matig sterk verband	0,09-0,25
sterk verband	0,25-0,49
zeer sterk verband	Meer dan 0,49
perfecte samenhang	1

Tabel 1: Interpretatie van Nagelkerke's R²

Bijlage II

	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Constante	-0,641	-0,070	0,215	0,289	0,551	0,541
Autochtone Nederlanders (ref)						
Marokko		0,400	0,274	0,321	0,297	0,338
Turkije		0,186	0,078	0,124	0,124	0,153
Antillen/Aruba		0,575	0,365	0,396	0,334	0,262
Suriname		0,071	0,173	0,209	0,186	0,126
Overig westers		0,051	0,137	0,116	0,089	0,082
Overig niet westers		0,572	0,310	0,316	0,245	0,235
17-34 jaar (ref)						
35-64 jaar			-1,189	-1,165	-1,104	-1,109
65 jaar of ouder			-2,025	-1,945	-1,987	-1,953
Overige opleidingen				0,031	-0,090	-0,066
Lager onderwijs				-0,177	-0,323	-0,316
LBO				-0,264	-0,382	-0,360
MAVO, MULO, VMBO				-0,263	-0,352	-0,342
HAVO, VWO, MBO				-0,044	-0,110	-0,105
HBO, Universiteit (ref)						
35.001-60.000 euro (ref)						
0-20.000 euro					-0,115	-0,085
20.001-35.000 euro					-0,351	-0,251
Meer dan 60.000 euro					-0,429	-0,279
Eenpersoons (ref)						
Paar						-0,208
Paar + Kinderen						-0,155
1-oudergezin						0,231
niet-gezinshouders						0,280

Tabel 2: Regressie verhuisgeneigdheid persoonlijke kenmerken

	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10
Constante	-0,197	-0,639	-0,309	-0,28	-0,373
Autochtone Nederlanders (ref)					
Marokko	0,159	0,067	0,074	0,08	0,069
Turkije	0,076	-0,01	-0,01	-0,003	-0,018
Antillen/Aruba	0,123	0,066	0,054	0,052	0,039
Suriname	0,074	-0,028	-0,032	-0,032	-0,045
Overig westers	-0,02	-0,054	-0,06	-0,061	-0,065
Overig niet westers	0,111	0,043	0,032	0,031	0,022
17-34 jaar (ref)					
35-64 jaar	-0,957	-0,816	-0,787	-0,78	-0,779
65 jaar of ouder	-1,908	-1,745	-1,694	-1,687	-1,685
Overige opleidingen	-0,207	-0,183	-0,204	-0,204	-0,207
Lager onderwijs	-0,55	-0,503	-0,535	-0,536	-0,545
LBO	-0,567	-0,521	-0,553	-0,554	-0,562
MAVO, MULO, VMBO	-0,463	-0,45	-0,473	-0,472	-0,477
HAVO, VWO, MBO	-0,197	-0,19	-0,207	-0,206	-0,209
HBO, Universiteit (ref)					
35.001-60.000 euro (ref)					
0-20.000 euro	-0,001	0,029	0,038	0,039	0,035
20.001-35.000 euro	0,008	0,053	0,074	0,077	0,074
Meer dan 60.000 euro	0,034	0,094	0,15	0,155	0,157
Eenpersoons (ref)					
Paar	-0,101	0,028	0,069	0,078	0,08
Paar + Kinderen	-0,114	0,113	0,173	0,194	0,193
1-oudergezin	0,175	0,359	0,405	0,426	0,422
niet-gezinshouders	0,31	0,401	0,457	0,476	0,474
Koopwoning (ref)					
Huurwoning	0,914	0,744	0,668	0,665	0,663
Eengezinswoning (ref)					
Meergezinswoning		0,491	0,402	0,374	0,361
0-50 m2 (ref)					
51-100 m2			-0,25	-0,239	-0,241
101-150 m2			-0,464	-0,438	-0,431
151-200 m2			-0,518	-0,485	-0,461
Meer dan 200 m2			-0,626	-0,592	-0,554
1-3 kamers (ref)					
4 kamers				-0,062	-0,068
5 of meer kamers				-0,095	-0,097
Centrum-stedelijk (ref)					
Buiten-centrum					0,148
Groen-stedelijk					0,001
Centrum-dorps					-0,124
Landelijk wonen					-0,311

Tabel 3: Regressie verhuisgeneigdheid persoonlijke kenmerken en kenmerken woning

	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Constante	0,681	0,743	0,798	0,953	0,952	1,026
Autochtone Nederlanders (ref)						
Marokko		-0,843	-0,827	-0,729	-0,742	-0,49
Turkije		-0,698	-0,68	-0,576	-0,581	-0,326
Antillen/Aruba		-0,166	-0,164	-0,096	-0,1	0,04
Suriname		-0,346	-0,304	-0,232	-0,236	0,001
Overig westers		0,216	0,227	0,202	0,208	0,267
Overig niet westers		-0,037	-0,035	-0,003	-0,002	0,144
17-34 jaar (ref)						
35-64 jaar			-0,158	-0,132	-0,129	-0,052
65 jaar of ouder			-0,134	0,004	0,004	-0,326
Overige opleidingen				-0,007	-0,015	0,052
Lager onderwijs				-0,404	-0,412	-0,208
LBO				-0,328	-0,346	-0,173
MAVO, MULO, VMBO				-0,357	-0,372	-0,167
HAVO, VWO, MBO				-0,215	-0,223	-0,096
HBO, Universiteit (ref)						
35.001-60.000 euro (ref)						
0-20.000 euro					0,01	0,051
20.001-35.000 euro					0,074	0,129
Meer dan 60.000 euro					-0,079	0,099
Eenpersoons (ref)						
Paar						0,254
Paar + Kinderen						-0,801
1-oudergezin						-1,134
niet-gezinshouders						0,208

Tabel 4: Regressie verhuiskans persoonlijke kenmerken

	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10
Constante	0,779	0,384	0,813	0,563	
Autochtone Nederlanders (ref)					
Marokko	-0,58	-0,613	-0,697	-0,807	-0,888
Turkije	-0,356	-0,452	-0,468	-0,569	-0,637
Antillen/Aruba	-0,025	-0,042	-0,064	-0,071	-0,109
Suriname	0,012	-0,098	-0,132	-0,152	-0,241
Overig westers	0,231	0,182	0,149	0,17	0,078
Overig niet westers	0,123	0,016	-0,026	-0,056	-0,122
17-34 jaar (ref)					
35-64 jaar	-0,048	0,041	0,001	-0,045	-0,004
65 jaar of ouder	-0,373	-0,346	-0,35	-0,342	-0,271
Overige opleidingen	0,029	-0,105	-0,026	-0,037	-0,042
Lager onderwijs	-0,278	-0,334	-0,3	-0,291	-0,23
LBO	-0,256	-0,341	-0,312	-0,279	-0,218

MAVO, MULO, VMBO	-0,179	-0,231	-0,169	-0,145	-0,078
HAVO, VWO, MBO	-0,128	-0,258	-0,225	-0,206	-0,149
HBO, Universiteit (ref)					
35.001-60.000 euro (ref)					
0-20.000 euro	0,098	0,183	0,215	0,197	0,181
20.001-35.000 euro	0,232	0,325	0,399	0,366	0,318
Meer dan 60.000 euro	0,204	0,374	0,541	0,476	0,396
Eenpersoons (ref)					
Paar	0,297	0,457	0,492	0,444	0,477
Paar + Kinderen	-0,729	-0,323	-0,166	-0,364	-0,346
1-oudergezin	-1,123	-0,775	-0,636	-0,803	-0,804
niet-gezinshuishouden	0,238	0,464	0,509	0,345	0,277
Koopwoning (ref)					
Huurwoning	0,343	0,14	0,131	0,182	0,128
Eengezinswoning (ref)					
Meergezinswoning		0,698	0,71	0,945	0,764
0-50 m2 (ref)					
51-100 m2			-0,572	-0,633	-0,602
101-150 m2			-0,502	-0,734	-0,685
151-200 m2			-0,272	-0,613	-0,476
Meer dan 200 m2			-1,455	-1,706	-1,592
1-3 kamers (ref)					
4 kamers				0,466	0,49
5 of meer kamers				0,974	0,994
Centrum-stedelijk (ref)					
Buiten-centrum					-2,849
Groen-stedelijk					-3,298
Centrum-dorps					-4,362
Landelijk wonen					-4,207

Tabel 5: Regressie verhuiskans persoonlijke kenmerken en kenmerken woning